

Lördagen den 19 Mars 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 8 dennes

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Åttonde Hufvudtitel.

21:sta punkten.

Herr Statsrådet Carlson: Den framställning, som i afseende å Musikaliska Akademien blifvit af Kongl. Maj:t gjord, innefattar ett så måttligt anspråk på statsverkets tillgångar, att ett beviljande deraf icke synes kunna väsendtligt inverka på den finansiella ställningen, under det att ett sådant bifall deremot skulle utöfva ett ganska stort inflytande på ifrågavarande akademis verksamhet. Att den musikalska fallenheten är i vårt land särdeles utbildad samt att musiken är den sköna konst, som hos oss med största framgång idkas, lärer väl icke kunna bestridas, men, om Musikaliska Akademien, som tjenar till medelpunkt för den musikalska konstbildningen och som med allvar riktat sin verksamhet på dess utveckling, skall kunna med framgång fortsätta denna verksamhet, erfordras, att den erhåller en för dess ändamål tjenlig lokal, hvilket åter icke låter sig göra utan understöd af Staten. Akademien kan nu icke bedriva de öfningar, som höra till hennes egentliga uppgift, med den framgång, hon skulle kunna påräkna, om hon egde en ändamålsenlig lokal. Hon eger icke ens säkerhet att få behålla den lägenhet, hon nu innehar; faran för eld och således för förstöring af hennes dyrbara samlingar äro långt större i denna lägenhet än den skulle blifva å den nya, för akademien afsedda tomten. Då alla behöfliga restriktioner blifvit inlagda i det af Kongl. Maj:t framställda förslag, synes mig att, om ock formen för ifrågavande anslag är ovanligt, något väsendtligt hinder deri icke borde möta för anslaget beviljande. Dess uppförande på ordinarie stat har blifvit föremål för erinringar, men, då anslaget

endast skulle gälla för den tid, amorteringen af det lån, akademien skulle upptaga, komme att pågå, samt dessutom det vilkor blifvit föreskrifvet, att akademien af egna tillgångar skulle för ändamålet använda ett visst belopp, torde denna anslagens form så mycket mindre kunna anses olämplig, som, i händelse detta anslag uppfördes på extra stat och således behöfde vid hvarje riksdag anyo beviljas, akademien icke kunde ega den säkerhet, som är erforderlig för uppgörandet af den afsedda länetransaktionen. Denna form har ock den fördelen, att icke betunga Statsverket i en tid sådan som den nuvarande med en stor utgift på en gång. Jag har föreställt mig, att ifrågavarande institution skulle, om Riksdagen lemnade densamma det äskade understödet, vinna en stark och frisk utveckling, och är viss, att Kammaren, genom ett bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, skulle verksamt bidra till befrämjande af konstbildningen i landet.

Herr Bennich: Då vid sista riksdagen enskild motionär framställde förslag om att bereda tillfälle för Musikaliska Akademien att erhålla eget tak öfver hufvudet, förklarade båda Kamrarna, att en sådan fråga icke borde afgöras på grund af en enskild motion, utan att man förväntade sig att, derest behof af ny lokal verkligen förefunnes, akademien borde känna den rätta vägen och genom Kongl. Maj:t få proposition i ämnet framställd till Riksdagen. Nu har akademien valt denna väg och Kongl. Maj:t har aflåtit Proposition till Riksdagen. Stats-Utskottet har ock måst erkänna, att akademien har ett oundgängligt behof af att få egen lokal samt äfven vitsordat, hvad hvar man vet, att akademien gjort sig särdeles väl förtjent af det allmänna, och Stats-Utskottet har icke funnit någon annan anledning att för närvarande afböja anslag för akademiens behof, än det ofta upprepade uttrycket om den närvarande finansiella ställningen, hvilket blifvit en stående term, som begagnas vid alla tillfällen, då man icke vill en sak. Jag tror, att under hvilken form som helst, antingen genom ett bestämdt byggnadsanslag, hvilken form jag anser vara att föredraga, eller genom bidrag till en amortering, sådan den blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen, statsverkets tillgångar mycket väl medgifva fyllandet af ifrågavarande behof. Herr Statsrådet Carlson har erinrat derom, något som äfven är allmänt bekant, att den Svenska nationen företrädesvis är utmärkt genom stora musikaliska anlag samt att musiken är ett fält, hvarest man bör uppmuntra utvecklingen, ty, der naturliga anlag förefinnas, fortgår utvecklingen så mycket raskare. Det musikaliska sinnets tillfredsställande samt den musikaliska konstens utbildning utöfva ett mycket stort inflytande på sederna genom att lyfta och förädla nationen, och jag tror, att äfven från sådan synpunkt frågan är värd största uppmärksamhet. Ser man åter, i likhet med Stats-Utskottet, saken utslutande från den finansiella sidan, så vill jag nästan påstå, att äfven ur sådan synpunkt det är väl värdt att uppmuntra svenska nationens musikaliska anlag. Vi hafva sett gång efter annan, luru från denna lilla nation utgått musici, hvilka icke endast förvärfvat europeisk ryktbarhet och ära, utan ock, hvilket i Stats-Utskottets ögon torde gälla mera, beredt sig betydande ekonomiska fördelar; och äfven ur denna

synpunkt synes sålunda ett årligt anslag af 7,000 R:dr väl löna sig. Jag får derföre varmt förorda bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, men skulle mot förmodan inom denna Kammare den mening göra sig gällande, att icke den form för anslaget, som Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med akademiens framställning gifvit företrädet, är fullt lämplig utan att ett direkt byggnadsanslag heldre borde lemnas, så får jag, på det att ett förändradt förslag i sådan syftning måtte af Stats-Utskottet framställas, alternativt anhålla om återremiss. I första rummet yrkar jag dock afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Hasselrot: Jag har förut i denna Kammare yttrat, att jag knappt vet något, som så renar och förädlar människan som musiken, och, enär jag vidblifver denna åsigt, samt Musikaliska Akademien verksamt bidrager att utveckla de musikaliska anlagen och den musikaliska bildningen i vårt land, får jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Grefve Hamilton, Henning: Då Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet remitterades till Stats-Utskottet, yttrade jag några ord, i hvilka jag tillkännagaf min uppfattning af frågan samt den vikt, jag fästade dervid, att Musikaliska Akademien förtjenstfulla verksamhet icke hämmades eller hindrades af brist på tjenlig lokal, hvarföre jag var böjd bifalla Kongl. Maj:ts Proposition, ehuru icke alldeles i den form, hvori den blifvit framställd, enär jag icke ansåg riktigt att, i frågans outhärliga skick, det begärda anslaget uppfördes på ordinarie stat. Det kunde nemligen icke förnekas, att frågan i viss mån var outhärlig, emedan Musikaliska Akademien själf uppgifvit, att anslaget kunde minskas med 43,000 R:dr, i händelse akademien erhöle tomt af Kronan. Nu är en sådan tomt erbjuden och några utgifter lära väl erfordras för att ersätta de byggnader, som nu finnas på tomten uppförda, men huruvida kostnaderna härför uppgå till 43,000 R:dr, är icke känt. Med ett ord, frågan är icke så fullkomligt outhärlig, att icke Stats-Utskottet deri kunnat finna skäl att afstyrka det åskade anslaget beviljande. Ett ytterligare skäl för ett sådant beslut ligger i den form, man gifvit åt detta anslag. Det synes mig nemligen icke lämpligt, att statsinstitutioner uppmuntras att skuldsätta sig. Vi hafva nog förut af obligationer; staten, hypothecksbanken, alla städer och enskilda korporationer utgifva obligationer, och skulle nu äfven statsinrättningar för skön konst utveckla sig i sådana affärer, går det väl långt. Det sätt, som föreslagits för ifrågavarande anslags beviljande, är ju en art af borgen, som Staten skulle ikläda sig för Musikaliska Akademien för många att fullgöra de förbindelser akademien skulle åtaga sig genom lån, men, då man i allmänhet icke tycker om borgenssystemet, torde det icke vara skäl att använda det för Staten. Dessa anmärkningar förringa dock hvarken akademien behof af ny lokal eller dess rätt att på grund af sina förtjenster understödjas af Statsmakterna. Vid denna riksdag torde icke med hopp om framgång kunna påyrkas bifall till anslaget, men så mycket mer anser jag det vara skäl, att Riksdagen icke affärdar frågan med ett rent afslag, utan gifver sitt

beslut en sådan form, att det både uttrycker Riksdagens benägenhet att gifva akademien understöd och antyder, att Riksdagen önskar en annan form för anslaget, helst ett på några få år fördelat anslag. På dessa skäl får jag anhålla, att Kammarne behagade fatta ett beslut af följande lydelse: "Riksdagen beslutar att i underdånig skrifvelse anmäla, att Riksdagen, som erkänner behovet af nybyggnad för Musikaliska Akademien, likväl icke funnit sig kunna för närvarande och i dess nuvarande form bevilja det af Kongl. Maj:t för ändamålet äskade anslag."

Grefve Mörner, Carl Göran: I likhet med den föregående talaren utvecklade jag skälen för min uppfattning af denna fråga, då den remitterades till Utskottet. Jag finner nu, att Stats-Utskottet har delat den åsigt, jag då uttalade, eller att för tillfället och under Statens nuvarande finansiella ställning det icke kunde vara alldeles oundgängligt nödvändigt att bevilja ifrågavarande anslag. Om således någon af Utskottets ledamöter hade begärt ordet för att försvara Utskottets Betänkande, skulle jag icke hafva besvärat Kammarne med något ytterligare andragande i denna fråga, men, då diskussionen var nära att förklaras afslutad utan att något yrkande om bifall till Utskottets förslag blifvit framställt, fann jag mig uppmanad att begära ordet för att göra en sådan framställning. Det gläder mig, att den talare, som sednast yttrade sig, nu kommit så långt till öfverensstämmelse med min åsigt, att han anser en upplåning genom obligationer icke vara för Musikaliska Akademien fullt lämplig, och jag tror, att han har rätt deri, ty, mine Herrar, om man också har anledning att vara förvissad, att ledamöterna af nämnda akademi äro utmärkta musici, har man icke samma anledning att taga för afgjort, att de såsom finans-karlar äro lika framstående. En talare har sagt, att den ifrågavarande byggnaden skulle erhållas för så *godt pris*. Ja, mine Herrar, det beror på, huru man räknar. Det heter visserligen, att kostnaden icke skulle uppgå till mer än 150,000 R:dr. när man icke tager i beräkning den summa af 40,000 R:dr, som kunnat afprutas genom det gjorda anbudet af Staten att lemna fri tomt, men man har ansett förmånligt att Staten, i stället för att anslå nämnda belopp af 150,000 R:dr. beviljade ett årligt anslag af 7,000 R:dr under en tid af 50 år. Jag vet icke, om Musikaliska Akademien multiplicerat dessa siffror, men jag har gjort det, och för mig är klart, att 7,000 gånger 50 gör 350,000. Icke kan väl detta kallas godt pris, och, då denna musikalska inrättning, om hvilken man här talat så mycket, och den njutning, densamma bereder, skulle komma äfven det närvarande släktet till godo, kan jag icke finna något skäl att skjuta utgifterna därför på en aflägsen framtid. Enligt det af den siste talaren framställda förslag skulle Riksdagen bestämdt uttala sig för behovet af en *ny* byggnad för Musikaliska Akademien. Jag vill icke bestrida att akademien kan behöfva en bättre lokal än den för närvarande har, men det är icke derföre sagdt, att den behöfver en *ny* eller *särskild* byggnad och, för att uttala en sådan åsigt, skall man hafva noggrann kännedom om, hvad utrymme Staten för det närvarande

rande har att i sina byggnader erbjuda. Jag för min del eger visserligen icke en sådan kännedom, men jag vill erinra mig att, då jag förra gången yttrade mig i denna fråga, jag fästade uppmärksamheten derpå, att Kongl. teatern, hvilken, såsom vi alla veta, befinner sig i en ganska tryckt ekonomisk ställning, har åtskilliga lokaler, som uthyras och att en del af dessa äfven begagnas till musikaliska tillställningar. Tilläfventyrs skulle bekymren såväl för teatern som för musikaliska akademien kunna i viss mån afhjelpas, om de kunde finna sig vid att till en tid åtminstone bo under samma tak. Denna sak har, såsom jag tror, Utskottet icke tagit i betraktande och den tillhör visserligen ej Utskottet, men jag har velat anföra den såsom ett motiv för mig att icke såsom min enskilda öfvertygelse uttala något, hvarom jag icke är fullt öfvertygad, eller att det är ett oafvisligt behof för den ifrågavarande inrättningen att erhålla en *särskild* byggnad. Jag vill inskränka mig till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, hvilket icke innebär ett afslag för all framtid utan blott ett uttalande, att Statens tillgångar för det närvarande icke medgifva ifrågavarande utgift.

En talare, som yttrat sig i frågan, skådade med ett visst förakt ned på, att man i en sak sådan som denna kunde fästa sig vid finansiella betänkligheter, men jag måste dock tillerkänna dessa icke ringa vikt, ty vi sitta väl icke här såsom musici utan såsom representanter.

Herr Wallenberg: Jag anhöll om ordet för att begära bifall till Stats-Utskottets betänkande, men, sedan jag begärt ordet, har en ärad talare yrkat bifall dertill i en modifierad form och jag finner mig så mycket heldre kunna instämma i denne talares förslag, som inom Stats-Utskottet, förutom det att den så mycket omtalade penningebristen anfördes såsom skäl för anslaget afslående, fanns föga benägenhet för den *form*, hvori detsamma blifvit äskadt. Skilnaden emellan Stats-Utskottets och Grefve Hamiltons förslag ligger egentligen i orden dess *nuvarande form*, ty båda afse, att Riksdagen icke för det närvarande bör bevilja det äskade anslaget. Hvad beträffar nyttan och nödvändigheten af sjelfva saken, så läser väl ingen i denna Kammare vara så omusikalisk, att han icke åtminstone i någon mån senterar de vackra yttringarne af musikaliskt sinne, men jag tror dock, att man icke bör gå så långt, att man för dessa eftersätter mera angelägna behof. Jag anhåller om bifall till Grefve Hamiltons förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan, dels att Kammarerna, med afslag derå, måtte bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, och dels af Grefve Hamilton, att Kammarerna för sin del skulle fatta ett beslut af följande lydelse: "Riksdagen beslutar att i underdånig skrifvelse anmäla, att Riksdagen, som erkänner behofvet af ny byggnad för Musikaliska Akademien. likväl icke funnit sig

kunna för närvarande och i dess nuvarande form bevilja det af Kongl. Maj:t för ändamålet äskade anslag.“

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, då svaren utföllö med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på antagande af Grefve Hamiltons förslag, hvilken proposition besvarades med många såväl ja som nej; hvarefter, och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarar sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Grefve Hamiltons förslag; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition.

Den som bifaller 21:sta punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager Kammaren det beslut i frågan, som Grefve Hamilton föreslagit.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 40.

Nej — 43.

22:dra och 24:de punkterna.

Biföllos.

25:te punkten.

Grefve Mörner,¹ Carl Göran: Den förhöjda summa, som här är föreslagen, öfverensstämmer visserligen med det belopp, hvartill utgifterna under förra åren i medeltal uppgått, men jag har verkligen svårt att fatta, huru kostnaderna för skrifmaterialier, expenser m. m. kunnat på denna Hufvudtitel bestiga sig till så stort belopp, då man erinrar sig att under densamma icke sorterar något större embetsverk. Jag är icke nu i tillfälle att utreda förhållandet, men det hade varit godt om Stats-Utskottet åt detsamma egnat en närmare granskning.

Herr Statsrådet Carlson: Den rubrik, som är fästad vid ifrågavarande anslag "till skrifmaterialier, expenser" utgör, såsom af de derpå följande orden m. m. synes, endast början till hela rubriken,

ty derunder innefattas en mängd andra löpande utgifter, som äro oundvikliga inom en så vidsträckt och mångskiftande förvaltning, som den hvilken tillhör Ecklesiastik-departementet. Så t. ex. bestridas af detta anslag utgifter för de många komitéerna, till så stor del naturligtvis som kan falla inom anslaget område. Dertill komma de betydliga utgifterna för författnings-samlingen, expenserna för riks-arkivet, biblioteket, vitterhets-akademien m. m. Betraktar man de andra departementen, t. ex. Civil-departementet, finner man att Utskottet äfven der föreslagit förhöjning i ifrågavarande anslag, och att detta der bestiger sig till ej mindre än 60,000 R:dr. Då anslaget är ett förslagsanslag, är naturligtvis ej förhöjningen oundgänglig, men erforderligt är, att de behof, som med detta anslag skola bestridas, verkligen fyllas.

Grefve Mörner: Det meddelades nu den upplysning, att af det ifrågavarande anslaget tagas omkostnaderna för åtskilliga komitéer. Sådana utgifter höra dock icke till detta anslag, och då man eljest uppgör särskild räkning på kostnaderna för komitéer, hvilka enligt Kongl. Maj:ts förordnande bestridas af tillgångarne under hufvudtiteln, kan man väl ock förfara på samma sätt inom Ecklesiastik-departementet. Nyss framställde jag icke något yrkande, men vid det nu upplysta förhållandet finner jag mig föranlåten yrka, det anslaget måtte bibehållas vid sitt förra belopp.

Herr Statsrådet Carlson: Jag tror, att jag redan i mitt förra anförande förklarade, huru med saken sig förhölle. Jag nyttjade väl först ordet komitéer, men tillade genast: den del af de utgifter för komitéer, som kunde falla på detta anslag. Det torde vara temligen bekant, att sjelfva kostnaden för de komiterades arbete, deras arfvode och dylikt, icke utgår af detta anslag; men deremot bestridas deraf åtskilliga andra utgifter, t. ex. för tryckningen af komitéernas ofta ganska utförliga Utlåtanden till så stort antal exemplar som nödvändigt är m. m. För öfrigt är hela frågan blott en beräkningsåtgärd, och i Kongl. Maj:ts Proposition är ingen förhöjning i utgifterna afsedd.

Herr Wærn: Jag tror att den förste aktade talarens anmärkning bör mera utgöra föremål för revisorernas undersökning än för Stats-Utskottets, hvars tid icke medgifver att granska användandet af sådana förslagsanslag som detta. Deremot är det, för att statsbudgeten skall gå ihop, af största vikt att förslagsanslagen uppföras till de belopp, hvartill de i verkligheten uppgå, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Grefve Mörner, att Kammaren, med afslag derå, måtte besluta, att det ifrågavarande anslaget skall vid sitt nuvarande belopp bibehållas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

26:te punkten.

Herr Wallenberg: Jag skall med glädje instamma med den ärade motionären, så ofta någon lämplig framställning från det hållet kommer, men jag finner icke hans motion vara sådan, att jag kan det. och jag finner det så mycket mindre, som jag anser att man bör gå en helt motsatt väg. Detta lärer dock icke kunna förväntas af denne motionär, utan man får rikta sin blick i det fallet åt ett annat håll. Min uppfattning i fråga om en officiell tidning är i kortet följande. Sedan grundlagen icke allenast tillstodder, utan rent af ålägger såsom en pligt för Konungens rådgifvare att deltaga i Riksdagens förhandlingar under fyra månader af året, och då de allmänna frågor, som förekomma vid riksdagen, förberedas och afhandlas genom pressen under de öfriga 8 månaderna, skulle jag för min del anse högeligen önskvärdt, om Regeringen hade en organ inom pressen, genom hvilken den kunde deltaga i den offentliga diskussionen, äfven då Riksdagen icke är samlad. Jag vet visserligen, att man kan svara, att det redan finnes något ditåt, men detta är så ofullständigt, att det är långt ifrån hvad det borde vara. Man talar mycket om vår tryckfrihet och bristfälligheterna i densamma, men för min del tror jag att många af olägenheterna skulle undanrödjas, om Regeringen hade en offentlig organ, hvilken på det sättet kunde följa den offentliga diskussionen, att den meddelade rättelser, som kunde vara behöfliga i följd af andra tidningars uppgifter. En af Konungens rådgifvare har till åliggande att öfvervaka tryckfriheten och med sin uppmärksamhet följa den periodiska pressen, men hvad intryck denna rådgifvare får af den läsning han förrättar eller låter förrätta, derom vet man icke mycket; åtminstone saknar jag all kunskap derom. För öfrigt, med en ren och sann utveckling af de konstitutionella formerna och den offentliga diskussionen, hvilken bör vara så utsträckt som möjligt, kan icke i längden ett så viktigt moment som förfäktandet af Regeringens egna åsikter få i denna diskussion saknas just under de 8 månader, då kanske de viktigaste förberedelserna till Riksdagens blifvande beslut försiggå. Jag har endast velat uttala detta såsom min enskilda åsigt och anhåller i öfrigt om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om, såsom den siste talaren synes anse lämpligt, man med allmänna medel uppsatte en tidning, som skulle representera Regeringens åsikter, fruktar jag att en sådan tidning skulle uträtta ganska litet och, hvad värre är, att den skulle hafva föga afsättning. Om nemligen tidningen icke skulle vara organ för de åsikter, som den nu varande Regeringens personal omfattar, utan en absolut regeringsorgan, skulle den naturligtvis byta om åsikter på samma gång ministären ombyttes och således i dag försvara hvad den möjligen i morgon måste ogilla. I andra länder går så till, att den organ, hvilken har till uppgift att utveckla de åsikter, kring hvilka en viss fraktion inom nationen sluter sig, följer med, när denna fraktion får säte i Konungens råd, och på annat sätt är den icke Regeringens tidning, än att den försvarar de

principer, hvilka Regeringens då varande medlemmar hylla. Afgår ministären, är tidningen icke vidare Regeringens organ, utan blir kanske just oppositionens. På detta sätt blir tidningen konsekvent och behöfver icke byta om roll i samma mån Regeringens personal förändras. — Jag tror för öfrigt, att Utskottet med allt skäl lemnat Herr Jöns Pehrssons motion utan afseende och anhåller således om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Ja visst skulle en så beskaffad tidning byta om roll, i fall Regeringens principer ombyttes. Man lärer väl icke vilja med offentliga medel understödja en tidning, som får göra opposition emot Regeringen; vi hafva sett ett exempel derpå, men icke var det ett angenämt skådespel. Näppeligen lär det finnas något fullt konstitutionellt land, der det icke inom pressen finnes en Regeringens organ, och jag vågar fortfarande påstå en sådan vara nästan en absolut nödvändighet. Jag vet väl, att der Regeringens ledamöter äro rikt doterade, eller personer med stor förmögenhet, kunna de på enskild väg lemna subventioner till en tidning, men detta är ett sätt, som jag anser hvarken kunna eller böra här införas. Då det åligger Regeringen att framlägga sina åsikter inför Riksdagen, bör den och hafva medel i sina händer att uttala sina åsikter för den stora allmänheten, och då skulle inträda en helt annan diskussion inom pressen, än nu är händelsen. Den upplysning, den nu varande pressen meddelar, torde lemna mycket öfrigt att önska, och det är ett nytt bevis på redbarheten i vår svenska nationalkarakter, att det går för sig som det nu går.

Herr Hazelius: Jag instämmer visserligen i Stats-Utskottets hemställan om afslag å Herr Jöns Pehrssons motion, men jag anhåller få yttra några ord i anledning af den grundsats en värd talare nu framställt, att Regeringen borde hafva en egen organ inom pressen. Det är visserligen ganska lyckligt, att vi nu lefva i en tid, då man kan, utan att mötas af ovilja, uppträda och yrka att Regeringen bör hafva en organ inom pressen, men hvad sjelfva saken angår, möta deremot många betänkligheter. För den händelse, att Regeringen nu önskar att i det officiella bladet få införda upplysande och vederläggande artiklar, eger den ju redan möjlighet dertill genom det af offentliga medel anvisade anslag af 10,000 R:dr till nämnde tidning, och anledningen hvarför icke Regeringen oftare och med mera kraft begagnar sig häraf för att framlägga sina åsikter ligger tydligen deri, att Regeringen betviflar nyttan deraf och det intryck ett sådant uppträdande skulle göra. Det är nemligen klart, att allmänheten tar vida mer inverkan af en skrift, som den vet hafva tillkommit af sjelfständig öfvertygelse, än genom understöd af allmänna medel. Om, såsom man väl får antaga, Regeringen vill det rätta, skall hon icke sakna män, som sjelfständigt understödja hennes system, så långt deras åsikter medgifva, men icke längre, och Regeringen skall blifva bättre betjent af en sådan sjelfständig press, som försvarar henne, då hon bör försvaras, men icke uppträder mot egen öfvertygelse, utan då till och med ställer sig i opposition mot

Regeringen. Herr Wallenberg yttrade, att det fanns en tid, då den officiella tidningen här i landet dref opposition. Detta är ett miss-tag, ty den tiden var icke tidningen officiell, utan innehades af en enskild person, som hade kontrakt med Svenska Akademien, och hvilken åtagit sig att mot betalning införa alla handlingar och meddelanden han erhöle från departementen. Det är emellertid väl bekant, att just i följd af det misshag, som väcktes deraf, att Regeringen i denna tidning stundom försvarades och stundom icke, bedrefs saken så, att Svenska Akademien erhöle en varning och denna i sin ordning varnade hufvudredaktören, och så upphörde oppositionen. Nu äro förhållandena förändrade, nu är Posttidningen en officiell tidning med bestämdt understöd, men den kan, tror jag, just därför icke uträtta detsamma som om den vore fullt själfständig. Af detta skäl kan en sådan tidning användas att meddela upplysningar och rättelser, men icke att dagligen förfakta vissa regeringsåsigter, och, såsom jag nyss erinrade, vi se ock, att den nuvarande Regeringen ganska litet använder vår officiella tidning i den riktningen. Jag måste således motsätta mig den ifrågavarande grundsatsen, hvilken jag anser hvarken nödig eller nyttig. Under våra nuvarande förhållanden, då ministerombyten möjligen icke blifva sällsynta, ser jag verkligen ej skäl uti att Staten skulle betala stora summor till försvar af åsigter, hvilka det ena året gälla såsom Regeringens, men kanske icke det andra.

Herr Wallenberg: Den siste värde talaren tyckes ej kunna skilja emellan en legd organ och en officiell tidning.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

27:de punkten.

Bifölls, hvarjemte erinrades om iakttagande af Kammarens från Utskottets förslag afvikande beslut.

28:de punkten.

Bifölls.

29:de punkten.

Friherre Nordenfalk: Att inför en Kammare som denna ytterligare förfakta bibliotekets sak, anser jag öfverflödigt, då här är fråga om den litterära institution, som Tryckfrihetsförordningen under lång tid satt främst bland rikets biblioteker och som för att kunna fylla sitt ändamål sedan 4 sekel varit i oafvisligt behof af en lämplig lokal, något som universitetsbiblioteken redan längesedan erhållit.

Det är ej heller för att vidare förorda anslaget, som jag begärt ordet, utan för att föreslå en ändring i de ordalag hvarmed Stats-Utskottet tillstyrkt den Kongl. Propositionen. Jag ber nu, för att motivera detta mitt förslag, få lemna några uppgifter.

Såsom af officiela handlingar inhemtas, uppgick antalet af de uti biblioteket förvarade volymer 1805 till 30,000, 1844 hade de stigit till 70,000, 1862 till 132,500 och nu uppgår antalet till *öfver 170,000*. Man måste, då man ser denna starka tillväxt, beklaga att nu utrymmet i det förslag till biblioteksbyggnad, som 1866 af Regeringen förelades Riksdagen, blifvit, för att nedsätta anslagsbeloppet, ej obetydligt *minskadt*. Jag tror väl ej att tidpunkten är lämplig att påyrka ett förhöjdt anslag, utan att man, för att i båda Kamrarne kunna hoppas på framgång åt det Kongl. förslaget, bör hålla sig vid den siffran som Kongl. Maj:t nu begärt och Stats-Utskottet tillstyrkt. Men derföre är det ock af nöden att tillse, det sagda medel blifva uti yttersta måtto väl använda. Det nu föreliggande förslaget uppgjordes 1865; sedan dess har konsten att inreda biblioteker ej stått stilla. Jag tror så väl derföre som af andra skäl att en revision af ritningarne är behöflig, helst dessa ej blifvit uppgjorda med hänsyn till den plats som nu är i fråga, och anser derföre att hvad Riksdagen i denna sak tillkommer *ensamt* är att bestämma och anvisa de erforderliga medlen, men att man åt Kongl. Maj:t bör lemna full frihet att på bästa sätt använda dem för det ifrågavarande ändamålet. Då Kongl. Maj:ts Riksdagen förelagda förslag är mycket detaljeradt, befarar jag att Kongl. Maj:t, om ej Riksdagen uttalar den åsigt jag nyss angifvit, möjligen skall finna sig hindrad vidtaga den ytterligare revision af byggnadens inredning och proportioner, som eljest kunde finnas önskelig. För borttagande af denna otydlighet anser jag att Riksdagen bör bestämdt uttala att så icke är fallet, utan att Kongl. Maj:t, oberoende af den nu företedda ritningen och blott begränsad af den anvisade summan, är berättigad att för det afsedda ändamålet densamma använda.

För att vinna detta ändamål, får jag hemställa, att från Utskottets förslag måtte borttagas orden: "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit."

Herr Wallenberg: Jag tror mig veta att denna Kammare ej tycker om att man försöker bevisa axiomer, och dertill skulle man göra sig skyldig om man företog sig att söka bevisa nyttan af det här föreslagna anslaget. Jag begagnar emellertid tillfället att an hålla, det de herrar, som af sparsamhetsskäl vid en blifvande gemensam votering möjligen skulle vilja rösta emot anslaget, måtte göra ett besök i Kongl. bibliotekets nuvarande lokal. Någoting annat behöfves ej.

Hvad sjelfva saken angår ber jag få föreslå, att uti sjelfva kläm men orden: "Kongl. biblioteket" måtte utbytas mot "nationalbiblioteket", — en ändring, som jag tror kunna ske utan att någon behöfver känna sig förnärad deröfver. Likasom vi hafva ett nationalmuseum, finnes, enligt min tanke, ingenting som hindrar att vi också få ett nationalbibliotek. Jag tror att en sådan förändring skulle hafva många skäl för sig. *Riksbiblioteket* torde deremot vara en mindre lämplig benämning, enär derigenom lätteligen en förblandning med *Riksarkivet* kunde uppstå, hvilket sednare innefattar samlingen af rikets handlingar.

Jag får anhålla om bifall till Utskottets hemställan med den af mig föreslagna modifikation.

Herr Wærn: Här hafva två förslag till ändring i Utskottets hemställan blifvit framställda, det ena att orden: "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit" skulle uteslutas, och det andra att orden: "Kongl. biblioteket" skulle utbytas mot "nationalbiblioteket."

Hvad det första förslaget angår, så torde det ej vara obekant att den obenägenhet, som finnes emot detta anslag, har sin grund till största delen uti misstanken att detta anslag möjligen skulle komma att öfverskridas. Anledningen till denna farhåga har man hemtat från hvad som egde rum med nationalmuseum. För detta bestämdes först ett visst belopp, men sedermera fann man under arbetets gång att byggnaden borde utrustas dyrbarare och bättre och att derföre en tillökning i anslaget kräfdes. Nu tror man att något sådant möjligen skulle ega rum äfven här. För att ej gifva näring åt denna misstänksamhet, tror jag det vara angeläget att man vid denna Riksdag håller tillsammans och söker bereda bifall åt Kongl. Maj:ts förslag. Om de ifrågavarande orden här borttagas, torde det finnas ganska många, som tro att man dermed syftar på något annat ändamål än det som af den ärade talaren framhölls. För min del får jag derföre hemställa, att dessa ord: "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit", må få kvarstå, enär man eljest kan förlora ganska många värdefulla röster.

Hvad angår det föreslagna utbytet af benämningen "Kongl. biblioteket" emot "nationalbiblioteket", så tror jag att en sådan förändring vid denna tidpunkt har ännu mindre skäl för sig, hvarföre jag får anhålla att benämningen Kongl. biblioteket må bibehållas.

Vidkommande sjelfva saken ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå att det begärda beloppet, som kan synas mången rätt stort, dock icke är större än att sex procent ränta derå ej utgör mer än 40.000 R:dr. Genom att bevilja detta byggnadsanslag gör man således ej mer än åtager sig ett årligt anslag af nämnda belopp. Men man räddar dermed en annan dyrbar nationalegendom och räddar de personers helsa och lif, som egna sig åt bibliotekets vård och bereder för oss alla möjligheten att lättare kunna forska i dess rika källor, med ett ord jag vet knappast något anslag, som är mera förtjent af Riksdagens bifall än detta.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Redan vid ett föregående tillfälle har jag uttalat min åsigt att behof är för handen af anslag till en ny biblioteksbyggnad, men jag har ock uttalat mina betänkligheter i afseende på den plats, der man velat förlägga densamma, nemligen Humlegården. Jag har ej i Utskottets Betänkande funnit någon utredning i afseende å denna omständighet. För min del anser jag förslaget att använda Humlegården i två hänseenden mindre lyckligt, först och främst för sjelfva bibliotekets skull och för den allmänhet, som skall begagna detsamma, enär det komme att läggas så afäset man möjligen kan hitta på ifrån alla öfriga vetenskapliga institutioner. Jag kan ej tro att man bör välja en sådan plats om det ej är absolut nödvändigt.

Den andra omständigheten, som gör att jag anser detta val vara mindre förmånligt, är att allmänheten derigenom skulle förlora en för densamma angenäm promenadplats. Derest denna plats förvandlades till bibliotek, befarar jag att allmänhetens fria tillträde till Humlegården skulle komma att, om ej alldeles upphöra, så åtminstone försvåras. Det är nu för tiden, åtminstone understundom, ej så godt att komma in i Kongl. biblioteket, och skulle samma grundsatser göra sig gällande sedan den nya byggnaden blifver färdig, så fruktar jag att man komme att sätta ett lås för porten till sjelfva Humlegården, och derpå vunne allmänheten ej något särdeles. Då jag förra gången yttrade mig i denna fråga nämnde jag två lokaler, som förut blifvit ifrågasatta till plats för biblioteksbyggnaden. Det har mot dessa blifvit anmärkt att deras förvärfvande skulle komma att medföra någon penningeupphoffring. Ja, det är möjligt och äfven sannolikt, men att ersätta allmänheten förlusten af en sådan plats som Humlegården, torde komma att kosta vida mera.

Jag får derföre anhålla att Kammaren måtte återremittera denna punkt, på det att Stats-Utskottet, i sammanhang med anvisande af nödiga medel, må komma i tillfälle att föreslå en underdånig framställning, huruvida ej någon mera centralt belägen plats skulle kunna för det Kongl. biblioteket beredas.

Jag nämnde förra gången förslagsvis den tomt, som är belägen midt emot vetenskapsakademiens hus vid Adolf Fredriks kyrka och der en prydligare byggnad än det nuvarande planket torde blifva förmånlig för stadens utseende. Jag har ej hört någon bestrida att icke denna plats skulle vara väl vald, såsom ganska rymlig; då den omfattar ett helt kvarter.

Men det finnes äfven en annan lokal, som är mera under allmänhetens förfogande, och hvad läget beträffar lika lämplig som den nyssnämnda, nemligen den som nu begagnas af allmänna barnhuset. Det lärer nemligen vara beslutadt att detta skall flyttas till Kungsholmen, der allt sådant skall centraliseras. Denna tomt är stor och rymlig, har ett godt läge, och om den ej kan fås för alltför godt pris, så bör man ej sörja för det, då ju i alla händelser, det som erlægges till allmänna barnhuset icke är förloradt för uppfyllande af ett allmänt behof.

Jag får derföre anhålla att Stats-Utskottet måtte taga i öfvervägande, huruvida man ej alternativt kunde begära, att Kongl. Maj:t måtte taga i betraktande om ej någon annan mera lämplig plats än Humlegården kan erhållas. På dessa skäl anhåller jag om återremiss.

Herr Rydin: Lika med föregående talare anser jag af vigt att anslag beviljas till denna viktiga institution. Här hafva blifvit gjorda anmärkningar, dels i afseende på den föreslagna platsen och dels af den talare, som först yttrade sig, att man sannolikt skulle kunna åstadkomma en bättre anordning än den, som framställes i den plan och ritning som legat till grund för det Kongl. förslaget. För min del får jag instämma i sistnämnde talares förslag, hvarigenom åt Regeringen skulle öfverlätas att, efter samråd med Kongl. biblioteka-

rien, taga i öfvervägande huru den föreslagna summan bäst skulle kunna användas. En annan talare anmärkte häremot att man skulle få svarare att bereda framgång åt anslaget om man ej bifölle Kongl. Maj:ts Proposition, när bifall till det af mig förordade förslag skulle hos många kunna gifva anledning till den farhåga, att anslaget komme att öfverskridas. Men om Riksdagen förklarar att den beviljar 480.000 R:dr, så är summan en gång för alla bestämd, ehvad byggnadsplats Regeringen än må utse. Man skulle ock kunna lemna Regeringen rättighet att inom en half million anordna biblioteksbyggnaden på sätt hon efter samråd med bibliotekarien funne lämpligast. Då jag emellertid ej kan se någon vada i Friherre Nordenfalks förslag, att ur Utskottets tillstyrkan borttaga orden: "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit", får jag anhålla om bifall dertill.

Grefve Hamilton. Henning: Emot det af Kongl. Maj:t äskade anslag till en byggnad för det Kongl. biblioteket har jag ej någon annan anmärkning att göra än den jag vid remissen af den Kongl. Propositionen uttalade, nemligen att jag skulle ansett önskvärdt att Kongl. Maj:t begärt ett anslag, som varit tillräckligt för byggnaden i dess först föreslagna form. Då detta emellertid ej skett, så är det ej värdt att vidare tala derom, utan man måste inskränka sig till det begärda anslaget. Man bör så mycket heldre göra detta, som det förefaller sannolikt att åtskilliga omständigheter skola bidraga att göra byggnaden mindre dyr, än hvad som i det för flera år tillbaka upprättade kostnadsförslaget beräknats. Dels torde nemligen teglet hafva fallit i pris och dels arbetslönerna sjunkit. hvadan jag tror, att man kan hafva anledning att hoppas, att äfven med detta anslag någon förändring i den ursprungliga planen ej skall behöfva vidtagas.

Det är klart att Stats-Utskottet med orden: "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit" ej kunnat afse att byggnaden i hvarje detalj skall uppföras enligt det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, utan blott velat antyda, att byggnaden skolat uppföras i allmän öfverensstämmelse med Kongl. Maj:t förslag. Dessa ord skulle dock, såsom den förste talaren påpekade, möjligen kunna medföra det missförstånd, att byggnaden nödvändigt skulle uppföras i fullständig öfverensstämmelse med det framlagda förslaget. Skulle åter det af förste talaren framställda redaktionsförslag möjligen kunna framkalla den miss-tanka, att man skulle kunna vilja hafva en högre slutsumma än den här bestämda, eller eljest vilja göra några mera betydande afvikelser från Kongl. Maj:ts förslag, så tror jag att en sådan farhåga skulle kunna undanröjas, derest man gäfvde punkten följande lydelse: "att Riksdagen måtte till uppförande af byggnad i Humlegården för Kongl. biblioteket bevilja det af Kongl. Maj:t äskade anslag, 480,238 R:dr, och deraf för år 1871 anvisa 45,000 R:dr."

Då hade Riksdagen beslutat beloppet, men lemnat frågan om alla detaljer vid verkställigheten oafgjord.

Den andra talaren i ordningen yrkade, att benämningen Kongl. bibliotek måtte utbytas emot nationalbibliotek och anslag för ett sådant beviljas. Jag tror ej att det är nödvändigt att här besluta något sådant, utan lemna åt Kongl. Maj:t att afgöra denna sak.

Skulle Riksdagen nu besluta anslag till byggnad för ett nationalbibliotek, utan att vi nu ega något sådant, så få vi kanske nästa gång en begäran om anslag till inköp af böcker för att bilda ett nationalbibliotek. Jag tror derföre att det är bättre att lemna namnet å sido.

Den enda väsendtliga anmärkning, som här blifvit framställd och som jag anhåller att få besvara, är i afseende på den föreslagna lokalen. Deremot har i första rummet blifvit anmärkt att en biblioteksbyggnad i Humlegården skulle betaga allmänheten en angenäm promenadplats. Detta skulle vara sannt om biblioteksbyggnaden komme att sträcka sig öfver hela Humlegården. Ty värr hafva vi icke så mycket böcker att en så stor byggnad behöfves och ej heller skulle anslaget blifva tillräckligt derför. Byggnaden skulle endast komma att upptaga en högst obetydlig del af Humlegården, som säkerligen derefter skulle blifva en vida lämpligare och angenämare promenadplats än hvad för närvarande är fallet. Till följd af utställningen vid landtbruksmötet 1868 blef en del af platsen prydligt ordnad och vi fingo derigenom en antydning om hvad densamma en gång skulle kunna blifva, men i sitt nuvarande skick är den ej sådan att man kan anse för någon förlust om en del deraf upplättes till en prydlig och gänelig byggnad.

Hvad beträffar den åsigten att vetenskapliga institutioner böra förläggas i hvarandras närhet och att Kongl. biblioteket derföre borde läggas närmare vetenskaps-akademiens hus, så kunde denna åsigt vara riktig om det vore något skäl att antaga, att den, som för sina studier begagnar vetenskaps-akademiens samlingar, behöfde hafva Kongl. biblioteket i närheten, för att samtidigt begagna detsamma. Men vetenskaps-akademien har sitt eget bibliotek, egentligen omfattande föremålen för akademiens verksamhet, hvadan jag tror att endast högst få af dem, som begagna vetenskaps-akademiens samlingar, samtidigt behöfva uppsöka det Kongl. biblioteket. I allmänhet torde biblioteket komma att besökas af andra personer och för dem torde det vara likgiltigt om de gå Drottninggatan eller Humlegårdsgatan. I afseende på afståndet från de flesta delar af staden är Humlegården obetydligt mera aflägsen än vetenskaps-akademiens hus. Åtskilliga delar af staden hafva lika långt till båda, men också ganska många, deribland den som bebos af den värde talaren och mig, ligger betydligt närmare Humlegården, så att vi skulle ej hafva något att beklaga oss öfver om biblioteket blefve förlagdt dit.

Det har af den värde talaren sjelf blifvit anmärkt och förtjenar äfven att tagas i betraktande att, om någon annan tomt skall anskaffas, så måste denna först inköpas, hvilket komme att i väsendtlig mån öka kostnaden, och särskildt måste, om man bestämmer sig för allmänna barnhusets tomt, som nu är bebyggd med stora hus, dessa först rifvas, hvilket kommer att än ytterligare öka kostnaden. Dessutom är det alltid af vigt för ett biblioteks hus, att det ligger så till, att det är skyddadt för eldfara från angränsande byggnader. Det bör således ligga på afstånd från stadens mera bebyggda delar, och särskildt är det fördelaktigt om det är omgifvet af träd och planteringar, hvarigenom det ytterligare skyddas. En byggnad i när-

heten af vetenskaps-akademien skulle alltid vara utsatt för eldfara från den kringliggande, tätt bebyggda stadsdelen, hvilket vore så mycket betänkligare då man vet hvilka svårigheter ett bibliotek erbjuder vid en eldsvåda, i anseende till omöjligheten att kunna hinna andanflytta böckerna.

Det är dessutom en annan omständighet, som gör att man ej för en biblioteksbyggnad bör välja en plats som är omgifven af andra byggnader, enär den bör förläggas så, att den i händelse af behof kan utvidgas. Man må tilltaga biblioteksbyggnaden huru stor som helst, så inträffar det dock alltid, förr eller sednare, att den blifver otillräcklig och måste utvidgas. Är den då så förlagd att man disponerar platsen och kan tillbygga flyglar, så är detta alltid en stor fördel. Detta blifver möjligt om man förlägger biblioteket i Humlegården, men kan deremot ej ske om man väljer den ena af de utände ärade talaren föreslagna platser.

Ur alla synpunkter får jag därför tillstyrka bifall till förslaget, sådant det blifvit af Kongl. Maj:t uppgjort. Men kan det underlätta antagandet, skulle man kunna gifva beslutet den redaktion jag här ofvan nämnde, hvarigenom jag tror att de betänkligheter, som här blifvit uttalade, bäst skulle kunna undanröjas.

Friherre von Essen: Den siste talaren har så fullständigt yttrat sig i afseende på platsen för biblioteksbyggnaden, att det för mig återstår blott obetydligt att tillägga. Jag vill emellertid gifva tillkänna, att jag ej kan gå in på, att man från Utskottets förslag skall borttaga orden "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit", då jag finner alla skäl tala för deras bibehållande, och jag icke kan tro, att deras borttagande skulle bättre leda till frågans lösning. I Utskottet hafva många andra platser än Humlegården varit ifrågasatta och undersökta; och hvad angår platsen midt emot vetenskaps-akademien, som i Utskottets Utlåtande uppgifves kosta i inköp 20,000 R:dr, så är detta tryckfel, ty det skall vara 240,000 R:dr. En annan plats, om hvilken äfven varit tal, är ett stenhuggeriupplag vid Nybrohamnen, hvilken dock icke lärer kunna afstås. Veterinärinrättningens tomt lärer äfven blifvit ifrågasatt, men dels är denna plats lika aflägsen som någon af de öfriga, dels skulle densamma blifva högst dyrbar. säkert 1 à 200,000 R:dr, då strandgatan en gång blir färdig. Då man nu har en tomt i Humlegården, som vore tillgänglig utan lösen, och hvarest byggnaden skulle komma att ligga fritt och torrt, erhålla en vacker belägenhet och vara skyddad för eldfara, samt då man, från Gustaf Adolfs torg räknadt, troligen ej skulle få längre till Humlegården, än till vetenskapsakademien, så synes allt tala för denna plats, och jag hoppas, att det icke skall skada de herrar, som sitta inne och studera hela dagen, att få gå några steg och promenera litet i det gröna. Dessutom är det icke sagdt, att de som komma att begagna biblioteket, skola bo på Söder eller i Staden, utan de kunna lika gerna bo på Norr. Att å andra sidan inköpa en befintlig tomt, för att rifva ner derä befintliga byggnader och sedan bygga upp biblioteket, torde ej vara skäl. Deremot anser jag, att man bör fixera summan, men ej bestämma platsen, förutsatt att Kongl. Maj:t ej skulle finna skäl att taga en

annan plats, som i tomtlösen skulle sluka för stor del af penningarne. Det torde sålunda ej vara skäl att frångå hvad Utskottet föreslagit.

Grefve Manderström: I afseende på denna fråga hafva alla de talare som uppträdt med så tillfredsställande enighet yttrat sig, att det skulle vara öfverflödigt tillägga något till hvad flere ledamöter redan hafva uttalat; men jag ber att, hvad beträffar skiljaktheten i åsikter i afseende på belägenheten för biblioteksbyggnaden, få äran erinra de värde talare, hvilka synas önska annan plats än Humlegården, om det gamla fransyska ordspråket, som säger att det bästa är en fiende till det goda. I alla fall vågar jag betvifla, huruvida de andra lokaler, som blifvit uppgifna, verkligen skulle vara lämpligare och fördelaktigare än Humlegården. oafsedt den ganska viktiga omständigheten af den betydligt större kostnad deras val skulle förorsaka. Man säger t. ex., att tomten midt emot vetenskapsakademien skulle ligga mera centralt än Humlegården. Det är dock redan af en annan ledamot anmärkt, att den större eller mindre aflägsenheten beror på den utgångspunkt, hvarifrån man beräknar densamma. Om man är ense derom att staden inom broarne bör antagas såsom medelpunkt, och man beräknar de särskilda afstånden derifrån till vetenskapsakademien och till Humlegården, torde dessa bestimmas i det närmaste lika, och dessutom erbjuder vägen till det sistnämnda stället större företräden, i det man lättare och angenämare går tvärtöfver Carl XIII:s torg, för att komma till Humlegården, och vidare genom denna park, än man tillryggalägger en lika lång väg på de stenlagda gatorna till vetenskapsakademien. I öfrigt är frågan om det centrala läget, med afseende på större biblioteksanläggningar, temligen omtvistad. Om vi tänka på biblioteken i Europas största städer, så finna vi, att dessa ej äro belägna i närheten af universiteten. Såär förhållandet i Paris, ehuru Kejsrerliga biblioteket derstädes i öfrigt är ganska centralt beläget vid Rue Richelieu och Rue Vivienne; i London deremot är, som man vet, British Museum beläget uti en från den mest besökta trakten ganska aflägsen stadsdel; och för de personer, hvilka begagna bibliotek för verkliga studier, kommer det säkert ej att bilda någon svårighet, om platsen blir så föga aflägsen, som här har blifvit föreslaget. Jag tror ej heller, att belägenheten vid en starkt trafikerad gata är den fördelaktigaste. Ett stort allmänt bibliotek är egentligen ingalunda afsedt för promenerande, som under förbigäendet der göra besök, för att finna ljus och värme gratis samt på lediga stunder kunna vilja läsa en roman eller en tidning, utan det är afsedt för dem som idka mera allvarliga studier, och dessa uppoffra villigt en quarters timme, för att komma till målet, och der, ostörda af stadens buller och besökande dagdrifvare, få i ro öfverlemnna sig åt sina forskningar.

Med ledsnad har jag hört en ledamot tala om svårigheten af tillträde till biblioteket. Jag tror mig likväl kunna med full tillförsigt påstå att ingen rättvis förebräelse kan riktas mot bibliotekets högst utmärkte chef, hvars uppoffringar af alla slag för den viktiga institution, som han gjort till sitt lifs uppgift att sköta och utveckla, äro öfver allt beröm, och icke heller mot bibliotekets öfriga nitiske

och välvillige tjänstemän, ehuru det är klart att i den olämpliga och inskränkta lokal, som nu begagnas, svårigheter måtte uppstå, då böckerna omöjligen kunna vara ordnade så, att alla, och särdeles de bland dem, som sällan efterfrågas, alltid med lätthet ögonblickligen kunna hållas till handa. De böcker, som äro i dagligt bruk, äro visserligen alltid lätt tillgängliga, men det är en bedröflig sanning att en stor del af samlingarne måste på ett beklagligt sätt och inom skilda, från hvarandra aflägsna lokaler magasineras, och då kan ej annat än inträffa, att då en person för sina forskningar behöfver ett arbete, som möjligen på 10 eller 20 år icke varit efterfrågadt, det blir ganska svårt att genast få reda på detsamma, och att detta till och med stundom kan blifva omöjligt.

Hvad åter beträffar formen för beslutet i denna fråga, ser jag ej någon olägenhet att orden "på sätt Kongl. Maj:ts föreslagit" kvarstå; men för min del tror jag dock, att den af Herr Grefve Hamilton föreslagna redaktion skulle mindre gifva anledning till tvetydighet och får derföre förena mig uti det af honom framställda förslag.

Herr Statsrådet Carlson: För det varma understöd, som Kongl. Maj:ts framställning har vunnit i denna Kammare, kan jag ej annat än vara på det högsta tacksam. Det visar, att denna fråga blifvit med ett intresse, som är vida djupare än det vid första utseendet kunde förefalla, af Kammaren omfattad. Ett bibliotek synes till det yttre blott utgöra en samling af material, men denna är dock det medel, hvarigenom idéerna sprida sig i tusen osynliga riktningar genom samhället. Hvar och en, hvars behof går utöfver det alldagliga, tänker på det stora biblioteket och söker dess skatter. Just derföre emellertid, att propositionen blifvit på detta sätt understödd, kan jag inskränka mig till att helt kort meddela de upplysningar jag har att lemna.

Jag bör då först och främst nämna, i afseende på byggnadsplatsen, att, om man från alla sidor öfverväger, hvilka behof som löra afses för ett stort bibliotek, så vågar jag påstå, att man ej kan finna någon, som förenar flera fördelar än Humlegården. Dessa fördelar äro ej framställda i Stats-Utskottets Utlåtande, förmodligen derföre att de finnas utvecklade i redogörelsen för den förberedande behandling af denna fråga, som Kongl. Maj:ts Proposition upptager, och äro i korthet sammanfattade i Öfverintendentens-embetets och Kongl. bibliotekariens utlåtanden.

Om man anser Gustaf Adolfs torg representera medelpunkten för rörelsen här i Stockholm, så är afståndet derifrån till Humlegården icke särdeles långt, och ej längre än till den plats, som blifvit föreslagen vid vetenskaps-akademien, hvarjemte den förstnämnda platsen erbjuder den fördelen, att densamma redan är Kronan tillhörig, och en stor utgift således besparas. Dessutom har man i Humlegården den stillhet och tystnad, som för den vetenskapliga forskningen erfordras, större säkerhet för eldfara, och slutligen tillfälle till byggnadens utvidgning, i fall så skulle erfordras. Den andra platsen är deremot belägen vid en lifligt trafikerad gata och medför många olägenheter, som redan blifvit här uppräknade. Jag tror derföre, att

om Stats-Utskottet skulle företaga en sådan undersökning, som här blifvit ifrågasatt, så skulle deraf följa antingen ingen åtgärd, eller ock ett nytt projekt, hvilket blefve förenadt med stora kostnader. *Mindre* kunna ej kostnaderna blifva för en biblioteksbyggnad än de nu upptagna; ty man kan ej bygga en byggnad billigare, än då man ger den formen af en parallelepiped utan prydnader och utan annan inredning än fristående hyllor. Detta är orsaken hvarföre ej någon minskning i kostnaderna kan ske, utöfver hvad som redan skett. De inskränkingar i den ursprungliga planen, som blifvit viktagna, hafva skett derföre, att Rikets Ständer uttryckligen begärde, att *all den sparsamhet* måtte iakttagas vid förslaget's uppgörande, som med byggnadens varaktighet och ändamålsenliga anordning vore förenlig; och det är just hvad som skett. Vi veta, att genom den gjorda inskränkingen några och sextiotusen R:dr blifvit inbesparade. Då vid en byggnad, sådan som denna, ett oafvisligt behof alltid i en framtid måste kräfva byggnadens utvidgning, har man, för att underlätta detta, anordnat så, att den nu föreslagna byggnaden kan förlängas och utan någon olägenhet äfven förses med flyglar och dessa åter sins emellan förenas genom en ny längdbyggnad.

Den anmärkning, som blifvit gjord i afseende på tillträdet till Kongl. biblioteket, har jag ej rätt kunnat fatta till dess syftning. Syftar den derpå, att embetsmännen ej skulle välvilligt gått allmänheten tillhanda, så vågar jag på det bestämdaste tillbakavisa denna anmärkning. Hela året, med undantag af jul- och påsktiderna, är biblioteket för allmänheten tillgängligt, och jag tror, att allt tillmötesgående från embetsmännens sida, som man kunnat önska, städse har varit att finna. I afseende på namnet ber jag få säga, att skulle någon vigt ligga derpå, synes mig icke något hinder förefinnas att, då biblioteket lemnar det Kongl. slottet, vidtaga en förändring i benämningen.

Jag tror dock, att på en sådan omständighet ligger föga vigt, och att förhållandet icke bör blifva hos oss, som med verdens största bibliotek, det i Paris, hvilket bytt om namn minst tre gånger under detta århundrade och än benämnts det Kongl. biblioteket, än nationalbiblioteket, än Kejsrerliga biblioteket. Ett biblioteks verksamhet är oberoende af politiska förhållanden och i vårt land kan den ena eller andra benämningen af denna institution ej gerna vara af någon betydelse. I statsrådsprotokollet har biblioteket blifvit benämndt *riksbibliotek*, derföre att det tidtals verkligen haft en sådan benämning, men ingen väsentlig skilnad kan uppkomma deraf, om namnet *nationalbibliotek* föredroges.

Hvad angår Humlegården såsom promenadplats, så är jag öfvertygad, att den skulle snarare vinnna än förlora på att prydas af en vacker byggnad, hvilken ingalunda kunde hindra någon att begagna parken för sitt nöje.

Om de ord skulle uteslutas, ur Utskottets hemställan, som här blifvit föreslagna, så tror jag ej, att någon svårighet derigenom skulle uppstå, ej heller att den nu af Grefve Hamilton föreslagna redaktionen skulle lägga hinder i vägen för att ärendet skall blifva af Regeringen sorgfälligt behandladt.

Jag får till slut endast erinra, att det nu är 26 år sedan Riksdagen första gången beslöt, att det Kongl. biblioteket skulle flyttas ur sin nuvarande lokal; att det är 7 år sedan Riksdagen beslöt, att den då afsedda lokalen ej skulle begagnas, samt att det är 4 år sedan Riksdagen förklarade behofvet af ny lokal vara oafvisligt samt hvarje ytterligare uppskof med dess anskaffande förenadt med stora svårigheter; att det kanske kommer att dröja ytterligare 4 år med bibliotekets flyttning, äfven om det nu framlagda förslaget beslutas till utförande, och att den man, som förestår förvaltningen af denna skatt, förklarar, att inom några år, ingen enda bok mer får plats i den nuvarande lokalen.

Friherre Bildt: Jag har begärt ordet. emedan en talare här uppträdt mot lämpligheten af den tomt, som Kongl. Maj:it föreslagit, under förklarande att bättre tomter skulle finnas i kvarteret "Grönlandet södra" och barnhustomten. Han har dock sedermera blifvit vederlagd, och detta så fullständigt att intet torde vara att tillägga. Jag vill blott erinra, med afseende på barnhustomten, att frågan om den ej endast är en penningfråga, hvilket den dock är på ett ganska allvarsamt sätt. Då man hört, att kvarteret "Grönlandet södra" icke skulle kunna erhållas för mindre än 240,000 R:dr, så lärer väl barnhustomten ej kunna fås för ett pris, som är mindre än detta. utan säkerligen måste därför betalas mycket mera. Men det är ej nog med detta, ty barnhuset lär ej lemna sin tomt, utan att veta hvart det skall taga vägen, för att åt sig uppföra en ny byggnad. Jag medger mycket väl, att det ej är lätt att finna en tomt, som alla anse vara bäst för biblioteket, det har diskussionen i denna fråga nogsam utvisat; men det var ej heller lätt att finna en lämplig tomt för stora barnhuset, detta har jag erfarit i barnhusdirektionen. hvarest frågan derom sedan flera år lifligt diskuterats, utan att man nu hunnit längre än till inköp af en tomt; men ändå svårare torde det vara att få ett nytt barnhus byggt på denna plats och då först blifver den nuvarande barnhustomten disponibel. Då barnhuset dertill icke är beroende af Riksdagen, utan af en annan myndighet, och denna fråga således icke allenast är en penningfråga, utan äfven tidsfråga och därför måhända skulle komma att framskjutas i många år, så torde den åsigt, som uttalat sig för kvarteret "Grönlandet södra", eller barnhusets tomt, icke förtjena vidare afseende. Deremot är Humlegården en i alla afseenden lämplig plats för biblioteksbyggnaden. Man har visat här, hvad otvifvelaktigt är sant, att Humlegården, långt ifrån att förlora såsom promenadplats, i stället skulle vinna derpå, att en sådant monumental byggnad der uppfördes. En blick på kartan ådagalägger derjemte, att vägen dit från Gustaf Adolfs torg är ungefärligen lika lång som till vetenskaps-akademien, och för de promenerande skulle det blifva en högst angenäm promenad öfver Carl XIII:s torg, Norrmalmstorg och Norrmalmsgatan till Humlegården. Platsen är för öfrigt mycket luftigare och gladare, än någon af de andra föreslagna.

Visserligen

Visserligen har det blifvit sagdt. att. om biblioteket förlades i Humlegården, så skulle det komma att hindra tillträdet till Humlegården; men jag kan icke förstå detta. Biblioteksbyggnaden kan väl icke hindra de promenerande genom sin utsträckning, och icke heller lär väl den värde talaren, som yttrat detta, mena. att Stockholms promenerande i allmänhet skulle hafva en sådan motvilja mot biblioteket, att den skulle hindra de personer, som begagna det-samma.

Jag har hört ett förslag till redaktionsförändring af Grefve Hamilton, hvarigenom man sagt. att Kongl. Maj:t skulle erhålla större frihet, än genom Stats-Utskottets förslag, icke allenast i afseende på platsen för byggnaden, utan äfven deri att man då skulle kunna vid arbetets sättande i verket återtaga den ritning, som först blef uppgjord. Det är påtagligt, att ett hus' värde i arkitektoniskt hänseende beror på proportionerna. och då nu, såsom vi veta, huset blifvit afskuret på längden i det att byggnaden kommer att förkortas med 11 fot åt hvardera ändan. så måste arkitektens proportioner derigenom blifvit förändrade; men om detta inverkat på det hela beror naturligtvis på om dimensionerna från början varit riktiga. Det torde derföre ej vara utan vigt om för samma anslag, som Kongl. Maj:t begärt, biblioteket skulle kunna uppbyggas enligt det ursprungliga förslaget, och om ordalagen uti Utskottets förslag lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att vidtagna förändring i de proportioner, som arkitekten afsett. så ville jag heldre antaga Grefve Hamiltons förslag, som lemnar en sådan frihet åt Kongl. Maj:t. Det har anmärkts och ej utan skäl, att om en fullkomlig frihet med afseende på platsen öfverlemnades åt Kongl. Maj:t, så skulle, då Kongl. Maj:t föreslagit Humlegården såsom mest lämplig, en förändring i ordalagen kunna tolkas så, att Riksdagen ej godkände denna plats utan öfverlemnade till Kongl. Maj:t att bestämma detta. Men då detta ingalunda är händelsen, så ber jag att för tydlighetens skull vid Grefve Hamiltons förslag få föreslå ett amendement, så att vid ordet "byggnad" tillsätts orden "i Humlegården". I fall ej någon af de Konungens rådgifvare, som här äro närvarande, förklarar att Kongl. Maj:t anser sig ej bunden med Utskottets förslag i afseende å bibliotekshusets dimension, så vill jag rösta derför; men deremot, om Kongl. Maj:t anses bunden i detta fall, så ber jag att få yrka bifall till mitt förslag.

Friherre Nordenfalk: Jag hoppas, att Kammaren ej misstyc-ker, att jag för andra gången tager till ordet i denna fråga. Vid 1866 års riksdag ingingo Rikets Ständer till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t måtte föreslå en viss plats för en biblioteksbyggnad samt tillse om ej den summa, som för densammans uppförande erfordrades, kunde nedsättas; och detta har Regeringen nu gjort. Men nu har man de obotfärdiges förhinder och begär, att en ny plats måtte anvisas. Jag anhåller emellertid att få uppläsa några ord ur en skrift, som blifvit här utdelad och den jag har anledning tro, åtminstone hvad beträffar citatet, vara af sakkunnig person: "Med en

viss öfverraskning hafva vi i dessa samlade uppsatser saknat ett af hufvudskälen för Riksbibliotekets aflägsnande ur Kongl. slottet. Detta är *eldfaran*. För att nu ej tala om de gamla och allt emellanåt bristfälliga kakelugnarne, torde vi blott behöfva nämna, att *hela nordöstra slottsflygeln saknar brandbotten* och kan icke för tyngdens skull erhålla en sådan; samt att några af hofvets boningsrum ligga omedelbart vägg om vägg med den stora boksalen och arbetsrummen. I händelse af olycka finnes intet skyddsmedel — utom vattnet, hvilket dock icke är rätt passande för böckerna“. Under sådana förhållanden är dröjsmål ej berättigadt. Hvad angår *lokalen* för bygnaden har så mycket blifvit här anfördt, att jag ej behöfver gå igenom de olika förslag till plats, som blifvit gjorda och förkastade; Ridderholmen, Helgeandsholmen, Blasieholmen, Carl XIII:s torg med flera ställen hafva alla efter undersökning befunnits olämpliga, hvarefter Kongl. Maj:t kommit till den med begränsade medel enda möjliga, nu föreslagna: Humlegården. Beträffande Grefve Hamiltons förslag till ändring, så vill jag gerna, då det i sak är liktydigt med mitt som endast fastläser *summan*, sluta mig till detsamma.

Herr Wallenberg: Jag har begärt ordet för att, efter hvad Chefen för Ecklesiastik-departementet under öfverläggningen yttrat, afstå från mitt särskilda yrkande rörande benämningen af ifrågavarande institution.

Friherre Sprengtporten: Då jag hyser den öfvertygelse, att icke någon lämpligare plats för Kongl. biblioteket kan väljas, än Humlegården, och jag icke kan föreställa mig, att någon fördel med afseende å frågans slutliga lösning vore att vinna genom densammans öfverflyttande från det bestämda till det obestämda, finner jag mig föranlåten att yrka ett enkelt bifall till Stats-Utskottets hemställan, helst ordalagen i denna hemställan icke i någon mån kunna förhindra Kongl. Maj:t att förordna om de rättelser eller förändringar i byggnadens konstruktion, som kunna befinnas nödiga.

Herr Rydin: Äfven jag afstår från mitt förut framställda yrkande.

Grefve von Platen: Då alla tyckas vara eniga i hufvudsaken, synes mig, att man icke för skiljaktighet i fråga om några smärre detaljer bör äfventyra att undanskjuta frågans slutliga lösning. Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten derå, att det icke heter, att Riksdagen skulle bevilja medel för "byggnadens uppförande på sätt Kongl. Maj:t föreslagit", utan att Utskottets ordalag innehålla, att medel, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, måtte beviljas för byggnadens uppförande. Då således Kongl. Maj:t i allt fall vore oförhindrad, att vid byggnadens uppförande anbefalla iakttagande af de förändringar, som pröfvades nödiga och nyttiga, hemställer jag, om icke, för vinnande af det afsedda målet, lämpligast och säkrast vore att helt enkelt bifalla Stats-Utskottets framställning.

Friherre Bildt: Jag anhåller att få återtaga det af mig väckta, endast vilkorligt framställda, förslag; och förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets ifrågasvarande hemställan oförändrad, dels af Grefve Hamilton, att samma hemställan måtte bifallas med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen måtte till uppförande af byggnad för Kongl. Bibliotheket bevilja det af Kongl. Maj:t åskade belopp 480,238 R:dr, och deraf för år 1871 anvisa 45,000 R:dr"; och dels slutligen af Grefve Mörner, att punkten skulle till Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten oförändrad och, då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

30:de och 31:ta punkterna.

Biföllos.

32:dra punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: För närvarande synes det vara en särdeles stor benägenhet att anställa så kallade inspektörer. Sådana hafva vi i snart sagdt alla möjliga riktningar. Elementarläroverken t. ex. skola af gammalt inspekteras af biskoparne, men det har man icke funnit tillräckligt, utan man har tillsatt en särskild inspektör för elementarundervisningen. Nu ifrågasätter man, att en särskild inspektör öfver gymnastik- och militärofvingar vid läroverken skulle tillsättas. Dennes befattning skulle sålunda bestå i att se till huruvida målskjutning med salongsgevär i lärosalarne behörigen verkställdes! — För min del inser jag väl, att det kunde blifva ganska angenämt för denne inspektör, som skulle uppbära 4,000 R:dr, att under en vacker årstid resa ikring i riket och tillse huru dessa målskjutningar försigginge, men huruvida Riksdagen bör genom sitt samtycke befordra något sådant, synes mig icke vara lika tydligt, helst man kunde ega utsigt att, då i nämnda summa icke torde vara inberäknad resekostnaden, Stats-Utskottet vid en kommande riksdag gjorde framställning om anslaget fördubblande, för att ersätta nämnda kostnad. För öfrigt är ju meningen, att officerare skola användas till meddelande af denna undervisning, och till en början åtminstone kunna de väl få vara sina egna inspektörer. Jag tror, att kostnaden för inspektionen utan skada kan insparas, och anhåller derföre om afslag å föreförande punkt.

Herr Berlin: Den föregående värde talaren har uttryckt den förmodan, att den föreslagne inspektören skulle hafva till funktion att tillse huru målskjutning med salongsgevär i lärosalarne utöfva-

des. Jag tillåter mig med anledning deraf fasta den värde talarrens uppmärksamhet derpå, att inspektionen skulle afse "gymnastik- och militärofningar", och således något helt annat än blott målskjutning med salongsgevär. — Redan två gånger förut har fråga förevarit om anställande af inspektörer öfver de gymnastiska öfningarne vid läroverken, ehuru Riksdagen icke funnit sig föranlåten bifalla hvad i sådant hänseende varit föreslaget; men jag hoppas, att frågan denna gång skall få en annan utgång.

En närmare uppsigt öfver de gymnastiska öfningarne vid våra läroverk är ganska mycket af behöfvat påkallad och detta af flera skäl. Lärarne, som för dessa öfningar äro anställda, befinna sig på mycket olika ståndpunkt med afseende på kunskapsgraden, enär blott en del af dem äro examinerade, hvaremot ett icke obetydligt antal, synnerligast vid de ofullständiga läroverken, äro oexaminerade och dessutom tillämpa de examinerade sina insigter ganska olika, allt efter hvars och ens inviduela uppfattning. Vid många läroverk äro lärjungarne särdeles intresserade af dessa öfningar, ofta just till följd af lärarens större förmåga, då deremot vid andra läroverk de praktiska öfningarne betraktas såsom en mindre behaglig sysselsättning. Den gymnastiska undervisningens öfvervakande är af Kongl. Maj:t öfverlemnad till direktionen för gymnastiska centralinstitutet, som dock icke dervid för närvarande kan egentligen uträtta något, just af bristande tillfälle att kunna verkställa någon inspektion, ty göromålen vid institutet hindra dess lärare att, med undantag af några få veckor på våren och hösten, vid de särskilda läroverken utöfva någon tillsyn. Icke desto mindre kan jag upplysa, att på de ställen, der inspektion blifvit verkställd, denna medfört mycket gagn, så att felaktigheter i materiel blifvit afhjelpna, äfvensom lärarne tagit sig rättelse af de anvisningar, inspektörerne lennat. Inspektionen har emellertid, såsom jag redan haft äran nämna, kunnat försiggå endast under en helt kort tid på året, då undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet hvilat, men skolorna ännu varit i verksamhet; och följaktligen har inspektionen kunnat omfatta allenast några få läroverk. Men så vida det skall blifva allvar med de gymnastiska och militära öfningar, som Riksdagen beslutat skola försiggå vid skolorna, och hvarå en allmännare krigsbildning ovilkorligen måste stödja sig, synes mig, att Riksdagen bör bevilja det ifrågavarande anslaget, emedan i annat fall det afsedda ändamålet i ganska betydlig mån förfelas; och anhåller jag därför om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Carlsson: En ledamot af Kammaren, som tillika är ordförande i direktionen för gymnastiska centralinstitutet, — hvars åliggande det är att utöfva tillsyn öfver de gymnastiska öfningarne i riket, — har redan anfört de grunder, som föranledt nämnda direktion att göra framställning om och Kongl. Maj:t att förorda beviljande af anslag för inspektion öfver gymnastik- och militärofningarne. Jemte det jag återoppar hvad af honom blifvit anfördt, ber jag att få fästa uppmärksamheten på den stora vigten deraf, att de militära öfningarne ledas i samband med de gymnastiska samt att

det redan från början blir enhet i denna ledning. Jag tror ock, att detta förslag är så till sägandes ett insegl på det beslut, som redan är fattadt angående anslag för utsträckning af krigsbildningen vid de offentliga undervisningsverken.

Jag vill i öfrigt nämna, att det icke är fråga om inrättande af några särskilda fasta tjänster; att således, om, sedan inspektionen försiggått några år och enhet i undervisningen blifvit införd, denna närmare inspektion icke vidare befinnes lika nödvändig, anslaget kan upphöra, samt att uti den åskade summan är inbegripen jemväl resekostnadsersättningen, såsom af ordalagen tydligt framgår, så att några ytterligare utgifter för inspektionen utöfver summan 4,000 R:dr icke kunna ifrågakomma.

Herr Hazelius: Äfven jag anhåller på det lifligaste, att Kamraren måtte bifalla Stats-Utskottets förslag.

Redan under ständsriksdagarne var frågan om inrättande af en inspektion öfver de gymnastiska öfningarne vid våra läroverk å bane, ehuru förslagen derom då ej vunno tillräckligt afseende. Men nu, då Riksdagen visat sig allvarligen vilja befrämja dessa öfningar, hvars stora betydelse för fäderneslandet en hvar måste inse, nu vore det särdeles att beklaga, om Riksdagen icke skulle omfatta det framlagda förslaget.

Det gymnastiska system, som här i landet tillämpas, är ett mönster i sitt slag och kunde med rätta afundas af öfriga europeiska folk. Men på det att detta system icke måtte bortfuskas, är det af nöden, att en närmare tillsyn åstadkommes. Denna tillsyn kan icke af gymnastiska centralinstitutets föreståndare och lärare fullgöras, emedan de allmänna läroverken icke, med undantag af några veckor, hållas öppna vid den tid, då institutets lärare åtnjuta ledighet från sin egentliga verksamhet.

Jag instämmer således med dem, som yrka bifall till Utskottets förslag.

Greffe Hamilton, Henning: För min del kan jag icke finna annat, än att den förste värde talaren hade giltiga skäl för sitt yrkande om afslag. Jag medgifver visserligen, att något godt kunde vara att vänta af den ifrågasatta inspektionen, men under närvarande förhållanden kan jag icke anse den vara ett så viktigt ändamål, att medel dertföre böra beviljas.

De militära öfningarne vid läroverken bestå förnämligast i vändningar och marscher, och atgöra således blott en underafdelning eller särskild del af de gymnastiska öfningarne. Men för den delen torde näppeligen någon särskild inspektion erfordras. Hvad åter angår de mera rent gymnastiska öfningarne, kunde det väl vara önskligt, att åt dem egnades en särskild uppsigt; men om man besinnar vidsträcktheten af vårt land, framgår, att högst betydliga summor skulle åtgå, derest alla läroverken ärligen skulle inspekteras. Härtill kommer dessutom, att, enligt min föreställning, de gymnastiska öfningarne snarare borde öfvervakas af läkare, som ständigt vore till hands, än af gymnastiska öfverlärare. På nära håll har jag varit i tillfälle inhemta,

huru viktigt det vore, om läkare ständigt vore att tillgå vid de gymnastiska öfningarne. Den ene lärjungen tål icke väl samma rörelser som de andre; för vissa åkommor måste vissa rörelser alldeles förbjudas; somliga rörelser måste gifvas med större försigtighet o. s. v. Derom kunde icke en kringresande inspektör, som endast en kortare tid bevistade de gymnastiska öfningarne vid de särskilda skolorna, lemna erforderliga föreskrifter.

Då jag således icke kan anse, att behovet af en särskild inspektion är så utredt, att för närvarande något anslag bör beviljas, förenar jag mig med Grefve Mörner i yrkande om afslag å Stats-Utskottets hemställan.

Grefve af Ugglas: Jag ber att få erinra, att initiativet till denna fråga tagits af Riksdagen själf. Då nemligen nästlidna års Riksdag, på grund af enskild motionärs framställning, anvisade ett extra anslag af 20,000 R:dr för utsträckning af krigsbildningen i de offentliga skolorna, anhöll Riksdagen tillika uti underdånig skrifvelse härom, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета en plan, huru krigsbildningen i skolorna skulle anordnas. Med anledning häraf har nu Kongl. Maj:t framlagt denna plan och enligt densamma skulle detta anslag, af 20,000 R:dr fördelas så, att 13,500 R:dr utginge för undervisningen vid elementarläroverken, 2,500 R:dr för undervisningen vid folkskolelärare-seminarierna och 4,000 R:dr för inspektionen. De tvänne anslagen å tillhopa 16,900 R:dr äro af Kammaren redan beviljade, och det förefaller mig som konsekvensen fordrade att jemväl bevilja nu ifrågavarande 4,000 R:dr, enär eljest, enligt min föreställning, de redan beviljade beloppen kunde anses i viss mån bortkastade; ty åtminstone i början af denna undervisning lär det väl vara oundgängligt att, på det någon enhet må vinnas, tillsyn utöfvas öfver det sätt, hvarpå undervisningen meddelas.

Den siste värde talaren förmenade, att det vore nödvändigt, att en läkare ständigt vore närvarande vid undervisningen. Det kunde väl i och för sig vara nyttigt med afseende å de individer, som inhemtade undervisning i gymnastik, men här är icke fråga om ett sådant individuellt gagn, utan här är frågan om tillsyn öfver verkställigheten af själfva den allmänna undervisningsplanen, och jag tror icke, att man kan jäfva hvad Statsråds-protokollet (sidan 20 Bil. N:o 7) innehåller derom, nemligen: "För att de gymnastiska och militära öfningarne i sin nya, betydligt ökade omfattning skola kunna vid samtliga offentliga undervisningsanstalter bedrifvas på ett ändamålsenligt och öfverensstämmande sätt, är det nödvändigt, att någon särskild kontroll i detta afseende utöfvas. Fullständiga anvisningar, reglementen och instruktioner kunna väl åstadkomma en viss likformighet, men både uppfattningen och tillämpandet af dessa bero dock väsendtligen af hvarje lärares individualitet, och ett reglerande understöd torde härvid vara af nöden."

Jag upprepar hvad jag förut nämnt, att sedan Riksdagen själf tagit initiativet samt redan beviljat de anslag, som erfordras i och för själfva undervisningen, vore det oriktigt om Riksdagen nu nedsatte det anslag, som vid förra riksdagen beviljades, och såmedelst

omöjliggjorde den tillsyn, som kunde tillförsäkra oss att vinna det med undervisningen afsedda gagnet.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Visserligen förhåller det sig så, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhållit om framläggande af en plan, och vi hafva äfven fått en sådan oss meddelad; men om man på den grund fordrar, att vi utan granskning skulle antaga denna plan, tror jag, att man går något för långt. Till mitt yrkande om afslag å punkten har jag kommit just med anledning af hvad jag läst i Statsråds-protokollet, och då den siste värde talaren derur gjort ett citat från sidan 20, ber jag att få göra ett dylikt från sidan 19, der det heter: "För genomförande af den vidsträcktare plan för undervisning i militära ämnen, hvilken nu blifvit i korthet antydd, fordras i främsta rummet, att läraren sjelf skall i dessa ämnen ega grundliga insigter. Dessa torde i allmänhet icke vara att med visshet påräkna hos andra än arméens infanteri-officerare. Vid åtskilliga af de högre elementarläroverken, der gymnastikläraren redan nu är militär eller då han kan visa sig hafva förvärfvat erforderlig militärisk skicklighet, synes annan särskild åtgärd ej erfordras än tilldelandet åt bemälda lärare af förhöjdt arfvode såsom ersättning för den ökade undervisnings-skyldigheten; men vid de läroverk, der så ej är förhållandet, torde den riktigaste och lämpligaste utvägen blifva, att särskilda infanteri-officerare af vederbörande förordnas att mot resekostnads- och trakament-ersättning meddela undervisning i oförmålda militära ämnen under viss tid mot vårtermomens slut och vid början af höstterminen, hvilken tid synes i allmänhet böra beräknas till sammanlagdt åtta till tio veckor."

Häraf synes nu, att man afser att, till planens genomförande, använda skickliga infanteri-officerare, och då frågas om man oundvikligen bör göra den slutsats, att dessa personer icke utan en särskild kontrollant skulle kunna fullgöra sitt uppdrag. Men äfven om så vore, så finnes, att en sådan kontroll redan existerar, då på sidan 20 i nämnda protokoll omtalas: "Gymnastikundervisningen i folkskolorna kontrolleras af de för dessa skolor förordnade särskilda inspektörerna. Folkskolelärare-seminarierna och de högre elementarläroverken inspekteras i detta afseende visserligen efter hand på grund af stadgan för gymnastiska centralinstitutet genom dess förståndare eller lärare."

Vidare och sedan man således fått upplyst, att inspektionen redan finnes, heter det: "Men denna inspektion är icke tillräcklig, enär undervisningen vid centralinstitutet hufvudsakligen omfattar samma tid som undervisningen vid läroverken, i följd hvaraf föreståndaren eller lärarne endast under kortare tider hvarje år kunna vara från institutet frånvarande och således inspektionen icke kan sträckas till mer än några få läroverk hvarje år." Ja! det lär väl blifva så händelsen, äfven om en öfverinspektör tillsättes. — Hvad beträffar svårigheten för gymnastiska centralinstitutets föreståndare och lärare att verkställa tillsynen, förekommer, att undervisningen vid centralinstitutet slutar den 1 Maj, det vill säga just vid den lämpliga tiden

för inspektioners företagande, och då synes mig, att det borde vara ganska trefligt för dem att, sedan de hela vintern fått vistas i hufvudstaden, hemta frisk luft på resor. Som de äro flere till antalet, tror jag dessutom, att de skulle kunna hinna att utträtta väl så mycket som en ensam inspektör. Emellertid säges det: "Det synes derföre vara af behovet påkalladt, att, åtminstone under de första åren af de nya föreskrifternas tillämpning, en särskild inspektion af sakkunnig person eger rum öfver undervisningen i gymnastik och vapenföring vid de offentliga undervisningsverken;" och så föreslår man en öfverinspektör. För min del tror jag, att man kan vänta härmed, och man kunde ju först se till, om icke det låte sig göra, att gymnastiska centralinstitutets föreståndare och lärare verkställde inspektionen, som då vore i händerna på fullt sakkunnige personer. Huru mycket man än inspekterar, lär man i alla händelser icke kunna förhindra hvarje särskild lärares individualitet att vid den undervisning, han meddelar, göra sig gällande, — och *väl* är det, i mitt tycke.

Just de upplysningar, som meddelas i Statsråds-protokollet, styrka mig i den åsigt, att det icke är någon brådska med tillsättandet af en särskild öfverinspektör, och jag vidblifver derföre mitt yrkande om afslag å Utskottets förslag.

Herr Berlin: En föregående aktad talare har velat framhålla, att en annan art af inspektion vore viktigare, än den här föreslagna, nemligen den, som, utförd af läkare, afsåge att utröna lärjungarnes helsotillstånd och befria de sjukliga från alla eller en del af de gymnastiska öfningarne. Med anledning häraf ber jag att få upplysa, att sådana mönstringar på Kongl. Maj:ts befallning hållas vid alla läroverk, och att uppgifter om de dervid utrönte förhållandena för hvarje termin öfverlemnas till direktionen för gymnastiska centralinstitutet, som sedermera utarbetar ett sammandrag deraf för hvarje år. Hvad den värde talaren åsyftade eger således redan rum, ehuru det vid läroverk för manliga elever icke torde vara nödigt, att en sådan inspektion sker lika ofta, som möjligen kan erfordras vid den undervisningsanstalt för qvinliga lärjungar, hvarpå den värde talaren förmodligen syftade.

Den talare, som hade ordet näst före mig, ansåg, i enlighet med hvad han förut yttrat, att den ifrågavarande inspektionen skulle hafva afseende endast på krigsbildningen. Jag måste derföre ännu en gång påpeka, att i Utskottets förslag omförmåles "*gymnastik- och militäröfningar.*" Således icke ensamt militäröfningar.

Samme talare omnämnde jemväl, att gymnastiska centralinstitutet afslutade sin verksamhet på våren den 1 Maj; men så är icke fallet, ty ledigheten inträder först den 15 Maj, och vid den tiden kan inspektionen af läroverken icke blifva lika gagnelig som under den öfriga delen af skolterminerna, emedan hägen för de gymnastiska öfningarne då icke är lika liflig som eljest, utan dessa till och med måste eftersättas, emedan det lider emot afgangsexamina, flyttning från den ena klassen till den andra och så vidare.

Att, enligt nämnde talares yrkande, undanskjuta frågans lösning för att under tiden inhemta, huruvida någon olägenhet uppstode deraf

att inspektion uteblefve, synes mig så mycket mera betänkligt, som man redan torde haft tillräckligt tillfälle att vinna en dylik erfarenhet.

Jag vidblifver mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå; framställdes propositioner å dessa yrkanden samt besvarades med många ja och nej i blandning; hvarefter och sedan proposition på bifall till punkten ånyo framställdes samt med många såväl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller 32:dra punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna punkt.

Vid omröstningens slut och sedan den förseglade röstsedeln blifvit öppnad, befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—36;

Nej—37.

33:dje—35:te punkterna.

Biföllos.

36:te punkten.

Herr von Koch: Om jag i går yttrade mig emot beviljande af ett ifrågasatt anslag till befrämjande af undervisningen vid ett läroverk i provinsen Småland, har jag deremot i dag tillfredsställelsen att förorda anslag till en annan läroanstalt i samma provins. Förhållandet är emellertid olika, ty i dag gäller det folkskoleundervisningen, och den ligger mig, uppriktigt sagdt, vida mera om hjertat än elementarundervisningen.

Frågan afser beviljande af anslag till byggnad för folkskolelärareseminariet i Wexiö, och jag föreställer mig, att ortens representanter icke underlåta att meddela erforderliga upplysningar. Emellertid vill jag nämna, att jag fått mig tillställd en handling, af hvilken på det tydligaste framgår, att anslaget beviljande är särdeles af behofvet påkalladt. Denna handling utvisar, att de nuvarande lokalerna för seminariet, — detta har icke kunnat inrymmas i ett hus, utan begagnar två särskilda — äro till den grad inskränkta, att, en-

ligt hvad två läkare, som besigtigat dem, intygat, maximum af luft, som bestås hvar och en af de 96 eleverna, är 187 kubikfot och minimum 80 (säger åttio) kubikfot. I sådana lokaler måste nu dessa elever vistas minst 4 å 5 timmar hvarje dag, under det, såsom bekant, vid våra fängelser antagits, att hvarje fängcell, der fångar skola vistas hela dygnet, innehåller minst 1,000 kubikfot luft och dagcellen 450 å 460 kubikfot. Då nu ungdomen konsumerar mycken luft, till följd af den hastigare omsättningen inom kroppen, inser en hvar huru skadligt det måste vara för elevernas helsa att nödgas studera i sådana lokaler. Af dessa är dessutom den ena till salu, och fara är således, om den försäljes, att undervisningen icke kan behörigen fortgå.

Förutnämnda handling, som är en skrivelse till ortens representant i Andra Kammaren. Lektor Rundbäck, skildrar förhållandena på ett verkligen upprörande sätt, och för hvar och en af Kammarens ledamöter, som önskar taga närmare kännedom af densamma, finnes den här att tillgå.

Då det, enligt min åsigt, är en oafvislig pligt att skaffa seminariet lämpligare lokal, men å andra sidan Statens tillgångar äro hårdt anlitade, och jag har anledning tro, att man nästa år skulle kunna nöja sig med blott 10,000 Riksdalers anslag, tager jag mig friheten hemställa, att Kammaren måtte af det för ändamålet erforderliga belopp bevilja 10,000 R:dr, att under nästa år utgå; och får jag härå anhålla om proposition.

Herr Munthe: Kongl. Maj:ts framställning om beviljande af anslag till uppförande af ny byggnad för folkskolelärare-seminariet i Wexiö är föranledd af domkapitlets i nämnde stad flera gånger förnyade anmälan om den särdeles olämpliga beskaffenheten af den nu dertill begagnade lokalen. Utrymmet är nemligen så inskränkt, att i hvardera af de ingalunda stora rummen måste instufvas några och 30 elever. Att detta måste inverka menligt på lärarnes och lärjungarnes helsa, är nog samt af erfarenheten vitsordadt. Dessutom saknas för eleverna tillfälle, att under fristunderna vistas i fria luften; och till öfnings-skola har måst anskaffas särskild lägenhet i en annan del af staden, hvarigenom undervisningen försvåras. Då nu härtill kommer, att ovisst är, huruvida den nuvarande hufvudlokalen fortfarande kan få disponeras för undervisningen, emedan fråga är om husets försäljning, samt ingen annan passande lokal för läroanstalten finnes tillgänglig, är fara värdt, att undervisningen icke kan fortgå, derest icke ifrågasvarande anslag beviljas. Stats-Utskottet medgifver också, att "olämpligheten af den lokal, hvari folkskolelärare-seminarium i Wexiö för närvarande är inrymdt, synes ådagalagd af den utaf domkapitlet i i ämnet åvägabragta utredning", men icke desto mindre finner Utskottet "betänkligt att tillstyrka det stora belopp, som nu äskats." Härvid är dock att bemärka, att summan icke behöfver utgå på en gång, utan kan fördelas på terminer, och till en början skulle endast behöfvas medel för inköp af tomt och byggnadsmaterialier äfvensom till grundläggningen. Detta tror jag skulle kunna bestridas med ett anslag af 10,000 R:dr, och jag tager mig därför friheten hos Herr

Grefven och Talmannen anhålla om propositon derå, att Kammaren måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga Proposition, att till byggande af lärohus för folkskolelärare-seminariet i Wexjö anvisas för år 1871 10.000 R:dr.

Herr Westman: Ehuru man å ena sidan bör med synnerlig tacksamhet hålla Stats-Utskottet räkning, för det Utskottet icke lemnat sitt tillstyrkande till åtskilliga förslag, som blifvit väckta af enskilde motionärer, om anslag till uppgifna ändamål, tror jag dock, å andra sidan, att fall inträffat, då Utskottet med afseende å förekommande omständigheter varit alltför sparsamt, oakadt framställningar blifvit gjorda, som förtjenat en annan utgång. Till den sednare kategorien tror jag, att man med mycken befogenhet kan och måste hänföra begäran om anslag till byggnad för folkskolelärare-seminarium i Wexjö, och jag ber då att få fästa Kammarens synnerliga uppmärksamhet på följande omständigheter.

Det är icke förstå gången domkapitlet i Wexjö vändt sig till Kongl. Maj:t med likartad framställning. Nej! icke mindre än tre särskilda gånger har domkapitlet framburit sin anhållan. De dervid nu åberopade skäl äro "att samtliga lärorummen äro låga och för sitt ändamål otillräckliga samt, med undantag af ett, försedda med fönster från olika sidor, hvaraf uppkomne en för åtskilliga öfningar hinderlig falsk dager; att samlingssalen, som äfven måste begagnas till lärorum, ej lemnade utrymme för alla läroverkets elever, så att stora svårigheter uppstode vid alla gemensamma öfningar; att i de qvafva och öfverfyllda rummen ofta utvecklade sig en osund luft, som menligt inverkade på lärares och lärjungars helsa, och till följd hvaraf bröstsjukdomar, särdeles under höstterminerna, då luften vore tyngre, varit mycket allmänna bland eleverna; att lokalen vore belägen i en af allmoge och formän mycket besökt gård, hvarigenom icke blott den för läroinrättningen önskvärda snyggheten gjordes omöjlig, utan äfven stundom hinder förorsakades för sjelfva undervisningen; att derstädes icke funnes någon plats för lärjungarnes rörelser i fria luften under deras fristunder och för öfningar i gymnastik och vapenföring, och att seminarii öfningsskola, enär tjenlig lägenhet dertill ej på närmare håll kunnat erhållas, måst förläggas i en aflägsen stadsdel, hvarigenom ej blott tillsynen försvårades, utan äfven tid borttoges från sjelfva lektionerna, då eleverna dagligen måste gå mellan skolan och seminarium".

Dessa skäl synas mig vara af beskaffenhet, att hvart för sig tala för bifall till framställningen, men härtill kommer ytterligare, att såsom en värd talare redan omförmålt, besigtning på de nuvarande lokalerna blifvit verkställd af tvänne på platsen boende läkare, hvilka uti det öfver besigtningen afgifna instrument på aflagd embetsed intygat: att de lokaler, som för närvarande användas för undervisningen vid Wexjö folkskolelärare-seminarium och särskildt hvad beträffade öfningsskolan äro i sanitärt hänseende olämpliga och behofvet af bättre ganska trängande.

Jag hemställer då, om det kan vara rätt att söka undandraga sig ett anslag, som synes vara af så trängande behof påkalladt.

Särskildt är jag Stats-Utskottet tack skyldig, för det Utskottet insett olämpligheten af det nuvarande tillståndet, och jag vädjar till eder, mine Herrar, om Utskottet vid något af de öfriga tillfallena, då det afstyrkt en framställning, användt så lindriga ordalag, som i förevarande fall, då Utskottet säger sig hafva funnit "betänklighet" att tillstyrka det stora belopp, som blifvit af Kongl. Maj:t äskadt. Mig synes således, att om man frånginge detta "stora belopp" 20,000 R:dr och nedsatte det till 10,000 R:dr, skulle någon "betänklighet" icke böra uppstå, och således det af Stats-Utskottet åberopade skälet hafva förfallit.

I öfrigt ber jag att få fästa uppmärksamhet derpå, att Utskottet allenast "för närvarande" funnit sig icke böra tillstyrka framställningen. Men, mine Herrar, af Utskottets Betänkande inhemtas jemväl, att det hyresanslag, som hittills kommit ifrågavarande seminarium till del, utgör 1,200 R:dr om året. Om nu Riksdagen beviljade för år 1871 10,000 R:dr, derå räntan ju utgör endast 500 R:dr, så inträffade, att Staten ett år tidigare blefve fri från hyresanslaget och sålunda i sjelfva verket gjorde en besparing.

På de skäl jag nu haft äran anföra, instämmer jag i det af den siste värde talaren framställda yrkandet om ett anslag af 10,000 R:dr till ifrågavarande byggnad, att utgå under år 1871.

Herr Nordenfält, Leonard Magnus: Ehuru jag lika lifligt som någon annan intresserar mig för folkundervisningens befrämjande, finner jag det dock, enär jag biträdt det slut, hvori Utskottet stadnat, nu vara min obehagliga pligt att försvara Utskottets hemställan.

Det är helt naturligt, att domkapitlet i Wexiö äfvensom seminarie-lärarne önska en ny och bättre lokal, och derföre måla ut förhållandena i nog mörka färger. Men, mine Herrar, lokalerna äro hyrda; man är således icke bunden vid desamma; och då det nuvarande hyresbeloppet utgör endast 1,200 R:dr, men räntan på nybyggnadskapitalet, som öfverstiger 53,000 R:dr, skulle uppgå till mer än dubbelt mot förstnämnda belopp, syntes det Utskottet, att det vore bättre om seminariet såge sig om efter annan lokal och för den betalte något förhöjd hyra, än att Statsverket för närvarande skulle betungas med utgiiten för nybyggnad.

I öfrigt ansåg man i betraktande af den stora tillökningen i antalet seminarie-elever, hvilka redan för ett par år sedan voro 753 stycken emot 3,281 fasta folkskolor, att fara vore, det snart nog en öfverproduktion af hallstämplade folkskolelärare skall inträda, liksom förut skett af mogna elementarläroverks lärjungar, helst duglige folkskolelärare torde uppstå, som icke begagnat seminarierna, hvarföre man icke för närvarande borde bygga särskilda lokaler åt alla dessa seminarier. Dessutom måste verkligen de kraftigaste ansträngningar och några uppoffringar göras, om man skall lyckas att få statsregieringen att gå ihop, utan ökad beskattning. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Oscar: Med den siste talaren får jag instämma och yrka bifall till Stats-Utskottets Utlåtande i denna punkt.

Det lärer väl i våra dagar vara en grundsats att Statens fasta egendom ej bör onödigtvis ökas; man hörer ju ej omtalas förslag att inköpa nya kungsgårdar m. m. Således föreställer jag mig att man i allmänhet ej bör belamra Staten med flera hus, än som äro oundgängligen nödvändiga, ty denna slags egendom medförer ofta dryga kostnader. Man säger nu här att detta hus skulle kosta 53,584 R:dr, men, sedan det blifvit färdigbygdt, måste det underhållas och vårdas, och ju flera allmänna byggnader vi få, desto flera personer erfordras att öfver dem hafva tillsyn, hvaraf blir en följd att Öfverintendents-embetetets personal kräfver en tillökning, och äfven från det hållet kan således uppkomma en ökad utgift.

Den nu ifrågavarande institutionen behöfver i min och, såsom jag hoppas, äfven mången annans tanke ingen egen lokal, utan kan väl berga sig med en hyrd sådan. Jag har aldrig haft den förmånen att besöka Wexiö, men om det otroliga fall är för handen att der ej skulle finnas lämplig lokal att hyra, synes det mig att seminariet kan flyttas till en stad, der tillfälle erbjuder sig att fylla detta behof. Redan under den korta tid, som seminarierna funnits, hafva de undergått en större omändring, och om antagas må att förändringar äfven framdeles ske, kunde hända att nu uppfördes en byggnad, som kanske snart nog såsom obehöflig blefve med förlust för Staten försäld. Man må icke säga att derföre att byggnader med skäl uppföras för länsresidenser, hospitaler med mera, som afse att fylla behofvet för permanenta inrättningar och der ofta dyrbara arkiver förvaras, det är på något vis likartadt att uppföra hus till begagnande af institutioner, de der icke synas hafva några särdeles dyrbarheter att förvara och som icke heller kräfva större utrymme än att, utan synnerligt ogynsamma förhållanden, passande lokal bör genom aftal med enskilda husegare kunna erhållas.

Herr Statsrådet Carlson: Ehuru jag ganska väl inser svårigheten att, emot Stats-Utskottets afstyrkande utlåtande, utverka bifall till erhållandet af det anslag här är i fråga, ber jag likväl att för några ögonblick få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk och först upptaga till besvarande en fråga af den siste talaren. Det är nemligen den frågan, huruvida en läroinrättning i allmänhet och särskildt en af ifrågavarande beskaffenhet kan vara i behof af en egen lokal. Mine Herrar! Hvarföre har väl Staten anslagit medel till uppförande af byggnader för en mängd elementar-läroverk, för teknologiska institutet, för gymnastiska centralinstitutet, sednast för bergsskolan, med ett ord för alla sådana läroanstalter, som äro af vigt för Staten, om ej derföre att egna lokaler äro väsentliga vilkor för fullgörandet af dessa anstalters verksamhet på ett ändamålsenligt sätt.

Stats-Utskottet har beräknat att det skulle vara billigare att hyra lokal. En sådan beräkning kan hafva sin giltighet i fråga om enskilda personer, men gäller ej för en offentlig inrättning. Eu enskild finner lätteligen en lokal att hyra, som för honom kan vara ändamålsenlig, men svårigen låter detta sig göra med en offentlig läroinrättning. Der bör finnas tillräckligt antal rum för undervisningen, så belägna, att man ej störes i det ena rummet af läsningen

i det andra, ändamålsenligt inrättade rum för de samlingar, som höra till läroanstalten, der bör vara tillfälle uppställa åskådningsmateriel, der bör finnas en sådan sal, der samtliga lärjungarne kunna samlas — att icke tala om fordringarne för åstadkommande af en ändamålsenlig belysning och uppvärmning af lokalen. Detta gäller för alla läroinrättningar, men i särdeles hög grad för seminarierna, som hafva till ändamål att lemna undervisning i de mest särskilda kunskapsgrenar och detta på det mest åskådliga sätt. Lärjungarne sysselsätta sig der med sådana öfningar, hvilka fordra att de måste tillbringa en stor del af dagen på stället. Det har blifvit sagdt, att man målat tillståndet vid seminariet i Wexiö med alltför mörka färger. Jag har sett tillståndet på stället och funnit det vara i hög grad under hvad det borde vara. Det är en vanlig våning med små rum, ja alltför små, och dertill kommer att ett af seminariets lifselement, nemligen öfningsskolan, måst, till följd deraf att tjenlig lägenhet icke på närmare håll kunnat erhållas, skiljas från seminariet och förläggas i en helt annan del af staden.

Nu är med skäl anmärkt att den undervisning, man vill förbättra, behöver en förbättrad lokal. Om folkskolan skall kunna smäningsom lyftas, beror detta på den bildning man kan gifva lärarne. Också är det ett bemödande, som fortgått allt sedan folkskolelärareseminarierna inrättades, att lokalerna skulle kunna inrättas på ett ändamålsenligt sätt. Här är frågan om en länk i en fortgående kedja, om en utveckling, som skulle afbrytas, om icke ifrågavarande byggnad kommer till stånd. Då det gamla systemet för seminarierna var brutet, en fullständig organisation af dessa läroanstalter beslutats och Rikets Ständer år 1864 beviljade medel till uppförande af den första folkskolelärare-seminarii-byggnaden, nemligen i Linköping, begärde Rikets Ständer att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета en normalritning, efter hvilken så beskaffade byggnader för framtiden borde uppföras. En sådan ritning uppgjordes, granskades af följande Riksdags Stats-Utskott och godkändes. Det är ingalunda något palats, hvarom här är fråga, utan ritningen utvisar att uppgiften har varit att åstadkomma en byggnad, som med det bästa utrymmet förenade den möjligen minsta åtgång af byggnadsmaterialier. Frågan om behof af särskild lokal i detta fall förefinnes, är således redan afgjord och behofvet af Riksdagen godkänt.

Jag kommer nu till den frågan huruvida *så många* läroanstalter för bildande af folkskolelärare skulle behöfva egna lokaler och vill i det afseendet nämna, att utaf de folkskolelärare-seminarier, som finnas i riket, hafva *fem* redan egna lokaler. Det i Lund har sådan till följd af donation af en enskild person. I Linköping och Skara finnas sådana uppförda efter den fastställda normalritningen. Det i Upsala har inflyttat i den gamla elementarlärverksbyggnaden och det i Stockholm har blifvit förlagdt i en Kronans egendom, som förut varit använd till kronobränneri. Om man undersöker undervisningens gång vid nu nämnda seminarier, som ega egna lokaler, och jemför densamma med den vid de seminarier, som äro inrymda i dåliga rum, skall man finna af erfarenheten bekräftadt att undervisningen på förstnämnda ställen kan bedrivas på ett mycket mera ändamålsenligt sätt, än på de sistnämnda.

Man säger att man skulle lätt kunna hyra lokal i Wexiö, men jag får dervid erinra att Wexiö icke är någon stor stad, så att en större läroanstalt icke har tillfälle att derstädes välja på många lokaler, och jag tager för afgjordt att seminariet i Wexiö icke skulle blifvit inrymdt i sådana rum, som det nu har, om tillfälle hade funnits att hyra någon annan mera ändamålsenlig.

Än mindre kan jag instämma deruti att seminariet skulle flyttas från Wexiö till en stad, der bättre tillgång på lokal möjligen kunde finnas, emedan helt andra omständigheter än lämplig lokal böra afses vid en sådan flyttning.

Om det vore fråga om en stor utgift för statsverket, skulle jag finna det naturligt om man under nuvarande tryckta finansiella förhållanden kunde hysa betänkligheter för detta förslag, men summan är icke stor.

Med uppförandet af ifrågavarande seminariibyggnad sammanhänger jemväl en annan sak, nämligen frågan om den jord, som skulle komma att tillhöra anstalten och som skulle användas för undervisning i trädgårdsskötsel. Med afseende å den vigt, som elfte allmänna landtbruksmötet i Malmö lade på trädgårdsskötseln, har Kongl. Maj:t aflåtit Proposition om förbättring af densamma vid folkskolelärareseminarierna, hvilket haft till följd att undervisning i trädgårdsskötsel blifvit meddelad vid seminarierna i Linköping, Lund och Skara. Det fjerde seminarium, vid hvilket undervisning i trädgårdsskötsel skulle komma att ega rum, vore Wexiö, men särskild proposition om anslag för inköpande af trädgårdsland är ej gjord, emedan det belopp, som detta skulle komma att kosta, är inbegripet uti den summa, Kongl. Maj:t begärt att under år 1871 utgå till byggandet af seminarium. Om man ser trädgården vid seminariinrättningen i Lund, huru väl hållen den är och hvilka tillfällen der gifvas till undervisning, så kan man ej undgå den tanken att de unga män, som der få begagna denna undervisning, skola i en framtid, kanske i ej obetydlig mån, inverka på våra kala slättbygders utseende och växtlighet.

Om således de skäl, som Utskottet egentligen anfört, nämligen anslaget belopp och de knappa tillgångarne, skulle utgöra hinder för hela detta anslags beviljande, så kan man ju inskränka sig till att för nästa år anslå medel för inköp af tomt och läggande af grund. varande tomten beräknad att kosta 3,000 R:dr och grundens läggande 3 å 4,000 R:dr. Om dessa belopp beviljades, vore åtminstone början gjord till en inrättning, som jag för min del anser högeligen nyttig.

Säkert är att för folkskolornas utveckling utgör lärarnes bildning den hufvudsakliga grunden och hvar och en, som lärt känna sådana läroinrättningar, skall tvifvelsutän inse huru nödvändigt det är att de äro försedda med lämpliga lokaler.

På nu anförda skäl anhåller jag att Kammaren ville behjerta hvad Kongl. Maj:ts Proposition i denna del innehåller.

Herr Berlin: I samma mån man började inse huru viktigt det var att bibehålla en riktig tillgång på frisk luft i våra bostäder, i samma mån har man äfven sökt sprida öfvertygelsen derom bland

folket. Det är derföre man har all möda ospard att öfvertyga vår allmoges att det är nödvändigt att någon gång öppna fönsterna i bostäderna och att icke många böra sofva i ett rum; det är derföre man öfvertalat kommunerna att bygga rymliga skolhus och på grund deraf äro de flesta af våra elementar-läroverk försedda med stora, rymliga lärosalar. Vi skulle icke utan klander och ogillande höra om en enskild kommun vägrade att ombygga deras gamla olämpliga skolhus endast på den grund att det skulle vara billigare att hyra sig lokal, men icke annat jag kan se, har Stats-Utkottet här resonerat just på detta sätt. Visserligen skulle man till och med kunna säga att det vore ett sätt att lära folkskolelärarne bättre uppskatta nyttan af frisk luft, om de fingo genomgå seminarium i Wexiö med dess osunda luft, men detta är likväl ett otjenligt sätt att sprida dylik kunskap. Här har ju blifvit visadt, att i vissa rum kommer på hvarje elev 8 kvadratfot, i andra 19. På grund endast af dessa upplysningar måste jag tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition med den förändring flere talare föreslagit och tror att Kammaren så mycket heldre bör bifalla detta som den nyss inbesparat några tusen riksdaler, som voro afsedda jemväl för undervisningens behof.

Herr Westman: För mig kan ej mycket återstå att yttra i denna fråga efter de upplysningar, som föregående talare meddelat, men jag vill dock tillägga några ord.

Att ledamöterna af Stats-Utskottet skola försvara hvad Utskottet i sitt utlåtande föreslagit, är ej att undra öfver. Här är dock fråga om en byggnadskostnad af 50,000 R:dr, hvarå räntan, beräknad efter 5 procent, gör 2,500 R:dr. För min del kan jag försäkra, att äfven om vederbörande skulle kunna disponera sistnämnda summa, skulle det icke vara möjligt att derföre i Wexiö få hyra en för seminarium lämplig lokal. Man måste besinna att de flesta hus der äro af trä och bebos af enskilda familjer, hvadan de icke kunna vara så inrättade som en lokal för en offentlig läroanstalt kräfver.

Hvad jag måste erkänna har fäst min uppmärksamhet, är att en talare på Östgöta-bänken, som nyss hade ordet, ansett ifrågavarande byggnad alldeles obehöfzig. Det förundrar mig visserligen icke att han äfven vill spara, men då i Östergötland nyligen blifvit uppbyggt ett seminarium för folkskolelärare, nemligen det i Linköping, till hvilket byggnad blifvit beviljade anslag vid riksdagarne 1865 och 1867, till belopp af 52,500 R:dr, hade jag icke trott att motståndet skulle blifva starkast från det hållet.

Då, såsom jag förut nämnt, möjlighet icke finnes att hyra lämplig lokal i Wexiö, får jag yrka afslag å Utskottets Utlåtande i denna punkt och bifall till förut framställt påstående.

Friherre Sprengtporten: Af den öfverläggning, som nu egt rum, framgår ganska tydligt att seminariibyggnaderna i Wexiö icke lemna ett erforderligt utrymme för det betydliga antal elever, som der njuter undervisning; men frågan har en annan sida, som icke synt mig lika klart utredd, eller, om det verkligen kan vara behöfligt

ligt att inom ett enda stift koncentrera ett så stort antal seminarister på en gång som 96 eller 97, hvilket var den summa, som jag tyckte mig höra uppgifvas under diskussionen? Mig förefaller det åtminstone tvifvelaktigt att ett motsvarande antal lärareplatser kan blifva tillgängligt för denna ungdom sedan den genomgått kursen. Skulle detta ej vara händelsen, borde efter mitt förmenande samma utväg här vidtagas, som visat sig oundviklig vid andra läroverk, att begränsa antalet af lärjungar, som admitteras, efter hvad utrymmet medgifver. De elever, som icke kunna emottagas, kunna visserligen blifva inskrifna, så framt de för öfrigt äro kompetenta; men få i öfrigt afvakta tiden för inträde tur och i mån af ledighet. Jag skulle äfven föreställa mig att det icke borde vara alldeles omöjligt finna någon utväg att, om äfven provisoriskt, afhjelpa de olägenheter som öfverklagas, liksom jag är förvissad om att inom en hufvudtitel, som har att använda så stora summor som Åttonde Hufvudtiteln, besparingar, som för ändamålet erfordrades, höra finnas disponibla. Det vore visserligen önskligt, att Statsverket egde så goda tillgångar, att alla inrättningar kunde tillgodoses på det aldra förträffligaste sätt, men tyvärr är det icke så; man måste derföre göra rättvisa åt Stats-Utskottets varsamhet vid fördelningen af anslagen, liksom åt dess omtanke att söka undvika den skatteförhöjning, som i motsatt fall blefve oundviklig.

Af dessa skäl anser jag mig böra lemna min röst till Utskottets förslag.

Grefve Mörner. Oscar: Då jag ånyo begärt ordet i denna fråga, vill jag nämna att detta härleddt sig från de yttranden, som blifvit fällda af talare, som efter mig uppträdt och hvilka yttranden jag funnit mig föranlåten upptaga till besvarande. Dervid vill jag nu först göra undan förpostfaktningarne, innan jag kommer till sjelfva hufvuddrabbningen.

En talare, som genom sitt människovänliga lynne och till följd af sin embetsställning oafslätligt kämpar för allt han anser i sanitärt hänseende gagnande, har yttrat att det för helsa och lif icke vore rådligt att bibehålla den nuvarande lokalen för seminarium i Wexjö. Möjligt är att det nu är illa bevändt, men så är icke visadt, att ju icke äfven nu med mera omtanke kunde vara ett bättre förhållande och i alla fall, då lokalen är hyrd, är seminarium der icke fastläst.

En annan talare har uttryckt sin förundran öfver, att en representant från Östergötland kunde lägga sig emot beviljandet af det begärda anslaget, då en seminariibygnad blifvit uppförd i Linköping på Statens bekostnad. Jag säger, hvad kommer mig detta vid? Så vidt jag vet har Östergötland hvarken tiggat eller bedt om medel till uppförande af nämnda byggnad, utan har den tillkommit genom Statens beslut. Seminarii-undervisningen är nemligen föremål för Statens omsorg och något provinciellt intresse torde sålunda ej böra komma i fråga i dylika fall; jag kan ej heller tro att den värde talarer yttrat sig till förmån för anslaget till följd af ett sådant intresse, det vore att bedöma förhållandena efter alltför inskränkt måttstock. I mitt förra anförande medgaf jag att förhållanden kunde finnas un-

der hvilka det vore skäl att Staten byggde egna hus, men detta bör endast ske, då byggnaderna skola vara af större och mera omfattande art; en lokal af beskaffenhet som ifrågavarande bör alltför väl kunna få hyras. Går jag nu och ser t. ex. teknologiska palatset, så medger jag att det blifver svårt att få hyra en sådan lokal, men då en högt ärad talare yttrade att för ändamålsenlig undervisning erfordrades att läroverket egde egen lokal, måste han förlåta mig om jag protesterar deremot, emedan jag anser detta yttrande utgöra en hård dom öfver nästan alla våra enskilda läroverk. Man har sagt att undervisningen skulle bedrivas bättre i granna än tarfliga rum, men jag tror att undervisningen icke beror på väggarnes beskaffenhet, utan på lärarne. En god lärare gör sin verksamhet gällande, utan afseende på om det är en eller annan alm högre till taket eller rummet är något trångt.

Sveriges skolväsende kan ej fortgå på det sätt som nu sker, utan helt säkert skall en återgång snart vara för handen, så att Staten kommer att underhålla några elementarläroverk på den klassiska och några på den reala linien, men att det i öfrigt kommer att bero på enskilda skolor. Skulle man nu tro att dessa skolor icke skulle blifva bra derföre att de icke hafva egna hus, så bedrar man sig. Dess bättre vederlägger erfarenheten ett sådant förhållande. Stockholms lyceum, som har 230 lärjungar, hyr lokal, och undervisningen der lär visst icke vara underhållig. Samma förhållande är det med ett par andra enskilda läroverk i hufvudstaden. Derhän, att undervisningen till en del blir byggd på enskilda skolor, måste vi komma, och synes det mig vara mera skäl att vänligt bemöta dessa skolor än att styfmoderligt behandla dem.

Har man nu en sådan asigt, så kan jag icke inse att Wexiö seminarium skulle behöfva särskild lokal. Seminarium hade enligt uppgift 105 lärjungar och till detta icke så synnerligen stora antal personer, böra väl lämpliga och äfven tillräckligt luftiga rum kunna erhållas. Dessutom är härvid en fråga att göra. I Wexiö fanns ett gammalt skolhus, hvartill användes detta, skulle det icke kunna möjligen användas till seminarium? Jag känner ej förhållandet, men det synes mig såsom en möjlighet att detta hus skulle kunna användas.

I afseende å den trädgårdsanläggning, som skulle blifva vid seminarium i Wexiö, så vill jag rent ut säga, att jag icke är någon vän af trädgårdsskötsel vid folkskolorna. Man begär för mycket af folkskoleläraren, han skall kunna undervisa i alla möjliga ämnen. Att våra kala backar skulle blifva trädgårdar derigenom att undervisning i trädgårdsskötsel oger rum vid folkskolorna måste jag hysa tvifvel om, och tror att om så skall ske vi få börja plantera allesamman. I min hemort finnes en folkskolelärare, som är en mycket skicklig trädgårdsmästare, men än åtminstone har man icke kunnat märka att hans verksamhet utöfvat något inflytande på ortens trädgårdsskötsel.

En omständighet, som är omnämnd, är att Rikets Ständer vid riksdagen 1860 eller 1863, jag minnes nu ej riktigt hvilkendera, skola begärt att normalritning skulle uppgöras, efter hvilken seminariabyggnader skulle uppföras, men om man nu kommit till erfarenhe

utaf att det icke är förmånligt att fullborda denna plan, så ser jag icke hvarföre Riksdagen icke kan ändra sig.

Då, oakadt Herr Departements-chefens anförande, jag icke kunnat blifva öfvertygad om nödvändigheten att uppföra en egen lokal för folkskolelärare-seminarium i Wexjö, utan håller före att detta endast skulle för Staten medföra en utgift utan motsvarande gagn för undervisningen. fortsätter jag mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Friherre von Essen: Då jag var franvarande vid frågans behandling i Utskottet och detta ej blef antecknad, ber jag att nu få yttra några ord. Det har blifvit sagdt, att det bör vara en kommunens angelägenhet att bekosta folkundervisningen. Detta är en lika så stor sanning som att Staten åligger att besörja lärares danande. Chefen för Ecklesiastik-departementet har på ett tillfredsställande sätt utredt, att till vilkoren för en planmessig undervisning vid seminarierna hörer, att det finnes rymliga och tjenliga lokaler äfvensom utrymme för idkande af trädgårdsskötsel. Den siste värde talaren har yttrat att han ej varit i Wexjö; detta är verkligen för sakens skull att beklaga, ty då skulle han funnit, att Wexjö är i saknad af lämplig lokal för ett seminarium. Grefve Mörner har undrat om ej, sedan elementarläroverket numera fått en ny byggnad, det gamla skolhuset skulle kunna för ifrågavarande ändamål användas. Jag får i detta hänseende upplysa, att den nya byggnaden alls icke är för sitt ändamål tillräcklig, utan att den gamla har måst anlitas för inrymmande af läroverkets bibliotek, museum och öfningssalar. Hvad beträffar anmärkningen, att byggnaden skulle blifva alltför dyrbar, så träffar denna anmärkning Riksdagen sjelf, som godkänt de för seminarier uppgjorda planritningarne. I öfrigt är det upplyst, att de flesta seminarier redan hafva egen lokal. I Hernösand är seminarium inrymdt i folkskolans lokal och det är egentligen endast Wexjö och Carlstad, som i detta hänseende äro illa lottade. Emellertid har Herr Statsrådet antydt, att det för ögonblicket vore tillräckligt om anslag erhöles till anskaffande af tomt för byggnaden samt trädgrundens läggande, och vågar jag i anledning häraf anhålla om proposition derä, att anslag för detta ändamål må för nästa år beviljas till ett belopp af 10,000 Riksdaler.

Herr Beckman: De allmänna synpunkter, hvarur denna fråga bör betraktas, äro redan så fullständigt framställda att jag ej derom behöfver yttra mig. Jag vill endast uttala min erfarenhet om hvad det vill säga att en anstalt, sådan som den ifrågavarande, är inrymd i egen lokal och att man är säker att få behålla den. Åtminstone har jag ifrån mitt stift en riklig erfarenhet af de svårigheter, som äro förknippade dermed att seminariet saknar egen lokal. Såsom en talare nyss erinrat, har seminarium i Hernösand kunnat inrymmas i en hyrd lokal i öfre våningen af folkskolans hus, men man har många gånger hotats med uppsägning, och om det blir allvar dermed — hvilket i anseende till den snabba tillväxten i antalet af folkskolebarnen är ganska troligt — så skola utan tvifvel stora svårigheter uppstå, och

jag vet sannnerligen ej hvar lämplig lokal skall stå att finna, oaktadt jag ganska mycket sett mig omkring efter sådan. Således är förhållandet der enahanda som i Wexiö, ehuru det måhända för tillfället är svarare på det sednare stället. Man bör erinna sig att, förutom nödiga lärosalar, det tillika erfordras lokal för den öfningskola, som bör vara med seminariet förenad och som ej får hafva alltför få lärjungar, om den skall motsvara den dermed afsedda nytta. På grund häraf och af hvad till sakens förmån redan blifvit under diskussionen anfördt, förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, endast med den inskränkning i anslagsbeloppet för nästa år, som åtskilliga talare påyrkat.

Herr Faxe: Första Kammaren har hittills godkänt den åsigt att, derest anslag för något ändamål finnes nödigt, bör detsamma beviljas. Här finner jag behovet ovedersägligt, om man ej skall uppoffra människors lif och helsa, och anser jag sålunda, att Kammaren ej bör tveka att medgifva anslag. Man har framkastat den förmodan, att passande lokal för seminariet skulle kunna förhyras. I Wexiö eller trakten deromkring bosatte personer hafva dock upplyst att dertill ej finnes möjlighet, och skulle jag bedöma förhållandet efter jemförelse med en stad i närheten af Wexiö med dubbelt så stor folkmängd, nemligen Jönköping, finner jag detta helt naturligt, ty der skulle verkligen icke en sådan lokal kunna anskaffas. En värd ledamot i min närhet har visserligen emot förslaget anført mångahanda skäl, men då de förefallit mig underhaltiga, kan jag ej annat än instämma med dem, som yrka vilkorligt bifall till förslaget.

Herr Statsrådet Carlson: Jag skall ej länge taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk och alldeles icke inlåta mig i någon strid, vare sig stor eller liten, utan utbeder mig allenast att få lemna några upplysningar. Man har frågat, huruvida seminariet för Wexiö stift kunde behöfva så många lärjungar. Jag får då erinna, att detta seminarium ej är för Wexiö stift allena; man har alldeles öfvergifvit det gamla systemet att hafva ett seminarium i hvarje stiftsstad, utan seminariet opererar för hela den kringliggande delen af landet. Att lärjungarnes antal ej är för stort visar sig deraf, att hittills alla, så framt de ej befunnits rent af odugliga, genast när de lemnat seminariet fått anställning. Vidare har man frågat om ej det gamla skolhuset i Wexiö skulle kunna för det ifrågavarande ändamålet upplåtas. Dervid är att märka, att det nya skolhuset ej är större än att det äldre måst anlitas såsom ett appendix dertill, till förvarande af läroverkets bibliotek och andra samlingar. Man har vidare antydt att lokalens bristfälligheter borde kunna provisoriskt afhjelpas, men detta låter sig ej göra just dertill att huset ej är seminariets eget.

Jag vill ej ingå i de stora frågorna, ty jag anser ej tillfället vara dertill lämpligt. Hvad de enskilda skolorna beträffar, så vet jag att de, så vidt åtminstone på min föredragning berott, ej blifvit stjufterligt behandlad. För dessa enskilda skolor ej mindre än för de offentliga söker man emellertid att, så vidt möjligt är, skaffa egna lokaler. Jag hade för få dagar sedan besök af två föreståndare för

en sådan skola i Göteborg, af hvilka den ene skattade sig lycklig att ega ett för läroanstaltens räkning uppfördt, och den andra nämnde såsom sin största förhoppning utsigten att snart kunna anskaffa egen lokal för läroverket.

Här är ingalunda fråga om att skaffa *granna* rum — derom har ingen talat — utan endast ändamålsenliga. Slutligen när Staten lemna så frikostiga bidrag till vetenskapens utveckling, för den högre undervisningens förkofran, hvarföre skulle den ej äfven vilja understödja den yngsta systemen i denna cert, hvilken, om hon ock uppträder i anspråkslösare gestalt och i en simplare drägt, dock säkert verkar i vidsträcktare kretsar och måhända djupare ingriper i samhällets tillstånd.

Herr Nordenfelt: Jag vill endast erinra att icke alla utvägar torde saknas att åstadkomma bättre utrymme, äfven om Utskottets afslag blifver af Riksdagen gilladt. Man kan till exempel tänka sig, att de lärjungar, som ej få tillräckligt utrymme i Wexiö, hänvisas till Lund, dit jernvägsresan icke är särdeles dyr.

Man skulle ock möjligen för den hyra seminariet erlägger, eller något mera, kunna hyra rum för de samlingar, som finnas i gamla läroverkshuset och i detta bereda utrymme för seminariet; ej heller torde det befinnas alldeles omöjligt, att, förmå någon husegare, hvars lokal i öfrigt vore någorlunda lämplig, att, emot erhållande af en högre hyra för viss längre tid, verkställa tillbyggnad af ett par för seminariet ytterligare, behöfliga stora rum. Jag vidblifver för den skull mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels att Kammarerna, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, endast med den förändring, att det af Kongl. Maj:t för ändamålet till utgående under år 1871 äskade belopp, 20,000 R:dr, nedsattes till 10,000 R:dr.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller 36:te punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, afslår Kammaren Utskottets i denna punkt gjorda hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i frågan afgifna nådiga framställning endast med den förändring, att det af Kongl. Maj:t för ändamålet till utgående under år 1871 äskade belopp, 20,000 R:dr, nedsattes till 10,000 R:dr.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 43;
Nej — 34.

37:de och 38:de punkterna.

Biföllos.

39:de punkten.

mon. a.

Grefve Hamilton, Henning: Jag måste nu begära litet penningar, men jag lofvar det skall blifva helt litet. Kongl. Maj:t har äskat, att nuvarande extra anslag för åtskilliga antiqvariska ändamål må uppföras på ordinarie stat. Jag tror visserligen detta vara en god hushållning, men vill dock ej, emot Utskottets åsigt i denna fråga, inlåta mig på någon motivering för min. Men Utskottet har deremot till ett sammanfört trenne särskilda anslagsbelopp, nemligen för antiqvitetsintendenten, för undersökning och förtecknande af fäderneslandets fornlemningar samt för runstenarnas uppsökande och aftecknande, och dessutom tillstyrkt nedsättande af dessa belopp, af Kongl. Maj:t föreslagna att utgå med tillhoppa 7,000 R:dr, till 5,000 R:dr. Min värdsamma anhållan är att Kammaren ville bevilja 5,500 R:dr. Då man vill iakttaga all möjlig sparsamhet, bestrider jag ej att man verkligen kan bespara de öfriga 1,500 R:dr, men deremot tror jag att den tillökning jag föreslagit icke utan olägenhet kan afprutas. För undersökning af landets fornlemningar har Vitterhets-akademien användt unga studerande, hvilka ett par månader under sommaren resa omkring för detta ändamål. Första året behöfva desse vanligen att göra sig bekanta med folket och orientera sig i de trakter, der de skola söka föremål, om hvilka de hafva att sedermera till akademien afgifva berättelse, och, ehuru en sådan vanligen afgifves äfven första året, blir den dock alltid naturligtvis bättre och rikare när forskningarne på en viss trakt fortgått några år. Skulle nu anslaget så mycket nedsättas, komme en och annan, som för detta ändamål förut varit anlitad att icke vidare kunna användas. Man har väl med skäl anmärkt att anslaget till Vitterhets-akademien på det hela taget är ganska stort, men man bör dock ihågkomma att dermed ej allenast bestridas aflöningar, utan att man med detsamma förvärfvar en för Staten dyrbar egendom. Anslaget måste ock blifva jämförelsevis stort, ty det finnes intet land, der tynden af guld och

dyrbarheter äro så stora och många som i det fattiga Sverige, hvarföre ock vår samling af guld är vida större än till och med i England.

Slutligen bör anmärkas, att det anslag som utgår till löner och arfvoden ej uteslutande användes till sådana ändamål, som kunna anses vara akademiens; det händer t. ex. att, om en församling vill rifva en kyrka och derom gör underdånig ansökning, så remitterar Kongl. Maj:t frågan till Vitterhets-akademien, som åter anser sig ej kunna afgifva yttrande utan undersökning på stället. Skall då en särskild person afsändas dit, så blifver kostnaden vida större, än om akademien är i tillfälle att ordna antiqvitetsintendentens resor så, att han kan på en gång företaga de undersökningar, som erfordras. Dessa löner afse sålunda tillika fyllande af ett allmänt statsbehof. På dessa i korthet anförda skäl anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets hemställan, dock med den förändring under punkten a. att anslaget må utgå med 5.500 R:dr.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja. och sedermera proposition på bifall till momentet med anslagsbeloppets förhöjning till 5,500 R:dr, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b och c.

Biföllos.

40:de punkten.

Biföllo.

41:sta punkten.

Herr Malmsten: Jag har redan, i egenskap af landshöfding i Skaraborgs län, varit i tillfälle att bestyrka de utmärkta bemödanden, som stiftarinnan af idiotanstalten i Sköfde. Mamsell Carlbeck, under sin menniskoälskande och uppoftande verksamhet utvecklade. Under knappa omständigheter har det lyckats henne ej allenast att bibehålla utan jemväl att utvidga anstalten. Detta har kunnat ske derigenom, att det allmänna förtroendet till hennes personliga egenskaper öppnat mängen gifmild hand. Utskottet har nu föreslagit den modifikation af Kongl. Maj:ts förslag, att anslag må beviljas mot vilkor att fyra frielever vid anstalten underhållas och vårdas. Denna modifikation är ämnad till fördel för inrättningen. Jag medgifver att så är, men beder få fästa eder uppmärksamhet, mine Herrar, på förhållandet med de fyra friplatserna. Antalet synes mig något för stort. Det är utredt, att kostnaden för hvarje barn hittills uppgått till 700 R:dr och afven om den skulle kunna något reduceras, derigenom att barnens antal blefve större, kan man dock vara förvissad, att, i händelse friplatserna bestämmas till fyra, intet blifver öfver på

anslaget. Strängt taget och i allmänhet kunde detta väl anses riktigt, men då det är fråga om att göra godt får man ej vara för sträng. Valutan ligger här ej ensamt i friplåtserna — den består ärven deri, att en verksamhet, som hittills står ensam i sitt slag uti vårt land, en verksamhet, den mest vackra men måhända den minst tacksamma, bör sättas i tillfälle att åstadkomma så mycket godt som möjligt. Jag hemställer derföre att friplåtserna till en början må bestämmas till allenast två. Jag beder er, mine Herrar, bemärka att detta icke innefattar en tillökning i anslag, utan endast mildrade vilkor. Då således mitt förslag ej skulle komma att tynga på budgeten eller förorsaka svårigheter vid uppgörandet af statsregleringen, så hemställer jag till Stats-Utskottets ärade ledamöter, hvilka städse visat sig så välvilligt sinnade mot ifrågavarande inrättning, att de ej må motsätta sig mitt förslag; och jag får alltså tillstyrka bifall Stats-Utskottets Utlåtande, endast med den förändring, att det lilla ordet *fyra* utbytes mot det ännu mindre ordet *två*.

Herr Hasselrot: Jag känner mig lifligt tacksam för den välvilja, hvarmed mitt vid sista Riksdag väckta förslag om understöd till idiothemmet i Sköfde blifvit omfattadt ej mindre af de lokala myndigheterna, Konungens Befallningshafvande och Domkapitlet, än nu sedan af Stats-Utskottet och Kongl. Maj:t, samt får, på de af Herr Malmsten så värtaligt framställda skäl, anhålla, att Stats-Utskottets förslag måtte så ändras, att endast två frielever böra vid anstalten underhållas. Den som känner Mamsell Carlbeck och sett, huru hon uppoffrar sig för sitt idiothem, är öfvertygad om, att hon med tacksamhet skall mottaga det henne erbjudna understöd utan någon ändring i det af Stats-Utskottet derför föreslagna vilkor, men jag tror, att man på allt sätt bör uppmuntra den ädla stiftarinnan.

Grefve af Ugglas: Jag anhåller endast att få understödja det af Herr Malmsten afgifna förslag och får förklara att jag, ehuru ledamot af Stats-Utskottet, dock anser detta förslag vara att föredraga framför Utskottets eget.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på bifall till punkten med den förändring, att ordet *fyra* utbyttes emot ordet *två*, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

42:dra—47:de punkterna.

Biföllos.

48:de punkten.}

Grefve Hamilton, Henning: Ehuru jag i allmänhet hyser betänklighet vid att, på grund af enskild motion, bifalla anslag, sådana

som detta, gör jag det likväl för denna gång, men ber att få angifva såsom orsak dertill att man derigenom får ett offentligt uttalande i afseende å beskaffenheten af Herr Mandelgrens antiqvariska forskningar, alldenstund bedömandet af dettas värde skall öfverflyttas från vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien till fria konsternas akademi.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

49:de punkten.

Bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag rörande Stats-Utskottets nu genomgångna Utlåtande N:o 28.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Måndagen den 21 Mars 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 9 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda Utlåtande N:o 29, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Nionde Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Bifölls.